

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Beleids plan 2013 – 2016

Het boek
is nog
niet uit

Inleiding	3		
<hr/>			
Hoofdstuk 1	7		
Auteursbeleid		– Nieuw beleid: zichtbaarheid auteurs	7
		– Regelingen voor auteurs	8
		– Regeling voor uitgevers	10
		– Digitale innovatie	10
<hr/>			
Hoofdstuk 2	13		
Vertaalbeleid		– Vertalen uit het Nederlands	13
		– Vertalen in het Nederlands	15
		– Zichtbaarheid vertalers	15
		– Schwob.nl	16
		– Deskundigheidsbevordering Nederlands-vreemde taal	17
		– Deskundigheidsbevordering vreemde taal-Nederlands	17
<hr/>			
Hoofdstuk 3	19		
Literaire manifestaties & HGIS		– Internationaal	19
		– HGIS-tender: internationale literaire manifestaties en ILMP	19
		– Schrijversprogramma Buitenland	21
		– Nationaal	21
		– Residenties	22
<hr/>			
Hoofdstuk 4	24		
Informatie en communicatie		– Websites en digitale nieuwsbrieven	24
		– Social media	24
		– Publicaties buitenland	25
		– Podium voor ontmoetingen en debat	25
		– Bibliotheek en documentatie	25
		– ICT	25
		– Fondsenwerving en sponsoring	25
<hr/>			
Hoofdstuk 5	27		
Organisatie, financiën en formatie		– Organisatie	27
		– Profiel bestuursleden, raad van advies, selectiecommissie	27
		– Profiel externe adviseurs	27
		– Financiën	29
		– Aanpassing regelingen aan USK, recoupment en beoordelingscriteria	29
<hr/>			
Bijlage:	30		
Begroting Nederlands Letterenfonds 2013-2016			
Bijlage:	31		
Samenwerking cultuurfondsen			
Afkortingen	32		
Websites	32		

Recente succesvolle manifestaties in Engeland, Italië en in het bijzonder China, maken duidelijk hoezeer het profiel van de Nederlandse literatuur en de beeldvorming van Nederland als cultuurland in positieve zin kunnen worden beïnvloed.

Meer te zijn dan een fonds: dat was de ambitie die het Nederlands Letterenfonds uitsprak in zijn beleidsstuk *Oog voor het verleden, blik op de toekomst* (2010). Om een wezenlijke rol te spelen in de bevordering van kwaliteit, diversiteit en verspreiding van de Nederlandse letteren wil het fonds investeren in de totstandkoming van oorspronkelijke werken en vertalingen, en daarnaast zelf nieuwe mogelijkheden onderzoeken en markten ontsluiten. Met kennis en inzicht in het internationale literaire bedrijf wordt daarbij ingespeeld op de geopolitieke, economische en demografische ontwikkelingen van dit moment.

Dat het fonds een dergelijke rol kan vervullen heeft veel met zijn positie te maken: het maakt deel uit van het veld en ontleent daaraan zijn kracht. Het draagt daarnaast ook bij aan het scheppen van een klimaat waarin schrijvers en vertalers hun talent kunnen ontplooiën en waarin boeken op vele manieren door potentiële lezers gevonden worden. Het fonds is ten slotte ook een speler met een groot en breed internationaal netwerk die de Nederlandse literatuur op de wereldkaart wil zetten, en het Nederlandse literaire bedrijf laat delen in kennis, ideeën en contacten. In die rol voelt het fonds zich thuis – als bemiddelaar tussen culturen: schrijver en vertaler, uitgever en publiek, literatuur en maatschappij.

Voor het realiseren van zijn ambities heeft het Nederlands Letterenfonds de gunstigste uitgangspositie tot stand gebracht. Door de fusie van het NLPVF en het Fonds voor de Letteren, en het in het kielzog daarvan gestichte Letterenhuis, zijn kennis, regelingen, activiteiten en literaire partners in een samenhangend en elkaar onderling versterkend verband samengebracht.

Die gecombineerde kennis en ervaring zal de komende jaren onontbeerlijk zijn in de snel veranderende boekenwereld: nooit eerder was deze zo in beweging. Volgens Jason Epstein van *The New York Review of Books* staan we aan de vooravond van een verandering die vele malen groter is dan de overgang van het middeleeuws manuscript naar de drukpers van Gutenberg. De traditionele rol van uitgevers, auteurs, vertalers, journalisten en boekhandelaren staat door de technologische mogelijkheden van e-publishing en andere nieuwe vormen van uitgeven en lezen onder druk. Vernieuwen is niet langer een keuze, maar noodzaak.

Vrijwel alle spelers in het boekenbedrijf zijn in beweging, getuige ook de reorganisaties, fusies en samenwerkingsverbanden met andere (voorheen branchevreemde) partijen. De door uitgeverijen aangekondigde reductie in het aantal uit te geven titels maakt aandacht voor een divers en pluriform literatuur aanbod urgenter dan ooit. Waar wel – met

uitgeversdurf – diversiteit wordt gerealiseerd verdwijnt deze met de steeds kortere levensduur van boeken vaak uit het zicht. Dat aanbod zou in theorie nu makkelijker dan ooit voor generaties beschikbaar gehouden kunnen worden als e-book of digitale tekst. Daartussen staan echter technische wetten en bezwaren: vooralsnog zijn er weinig vaste waarden of universele standaarden; van een 'winnend' format met bijbehorend verdienmodel voor digitaal publiceren is nog geen sprake.

Het boekenvak en de politiek zullen zich nog geruime tijd beraden op royalty's voor auteurs en vertalers, de verlening van licenties, auteursrecht en vergoedingenstelsel, de rol van bibliotheken. De invloed van Apple, Google en Amazon is daarbij een gegeven en naar verwachting zullen zij een groot stempel drukken op de sector. Ook de veranderingen in het landschap van cultuursubsidies zullen de ontwikkelingen in de letteren en daarmee de rol van het Letterenfonds beïnvloeden. Ze zullen tevens ingrijpende beslissingen noodzakelijk maken.

Al deze ontwikkelingen scheppen ook mogelijkheden, die visie vereisen, heldere doelstellingen en een open, nieuwsgierige blik op de toekomst. Het fonds staat voor een grote taak: de kwaliteit en diversiteit te bevorderen in een omgeving die snel verandert en die steeds meer gericht is op het al geslaagde. Het fonds zal die taak even voortvarend vervullen als het de afgelopen jaren heeft gedaan.

Het kiest daarbij voor een aanpak die op investering is gericht: zowel op de totstandkoming en vertaling van literatuur, als op vergroting van het publieksbereik. Om recht te doen aan de ontwikkelingen en de snelheid waarmee die elkaar opvolgen, zal het fonds soepelheid en flexibiliteit betrachten: de eigen praktijk wordt de komende jaren blijvend getoetst en waar nodig aan de omstandigheden aangepast.

Auteurs, diversiteit en zichtbaarheid

Investering in creatie van literaire werken is een van de meest essentiële taken van het Letterenfonds. De projectwerkbeurzen voor auteurs zijn al jaren een voorwaardenscheppende kracht achter de totstandkoming van vele van de belangrijkste literaire werken uit de recente literatuurgeschiedenis. Ze vormen bovendien, samen met de productiesubsidies voor literaire uitgaven, voor kwetsbare genres een belangrijke waarborg voor de zo vaak geroemde diversiteit en pluriformiteit van het Nederlandse boekenaanbod. Publieksbereik en ondernemerschap, de verwerving van eigen inkomsten zijn in de bestaande regelingen van het Letterenfonds al belangrijke factoren bij de beoordeling van projecten. De doelstelling dat het fonds ook de diversiteit van de Nederlandse literatuur dient te waarborgen impliceert echter dat niet uitsluitend in winstgevendende projecten zal worden geïnvesteerd, want daar liggen nu juist de ambitie en verantwoordelijkheid van de uitgever. Wel wordt waar mogelijk en nodig geïnvesteerd in belangwekkend en waardevol literair werk.

Desalniettemin is in het licht van de veranderde omstandigheden een herijking van de regelingen noodzakelijk. Het fonds zal inspelen op ontwikkelingen rond nieuwe vormen van lezen en uitgeven, ook vanwege de mogelijkheden die deze bieden voor ontsluiting van literair erfgoed. Innovatieve oplossin-

gen ter vergroting van het publieksbereik voor met name kwetsbare genres wil het fonds ondersteunen.

Daarnaast wil het de overgang naar digitale vorm faciliteren van uitgaven die van overheidswege niet langer voor subsidie in aanmerking komen, waaronder de literaire tijdschriften. Het fonds zal bij projectwerkbeurzen talentontwikkeling nog duidelijker centraal stellen en middelen voor programma's vrijmaken die zichtbaarheid en publieksbereik van zowel jonge als gerenommeerde auteurs vergroten.

Vertalers, vertalingen en deskundigheidsbevordering

Het vertaalpleidooi *Overigens schitterend vertaald* (een initiatief van o.a. het Letterenfonds), heeft de activiteit van de vertaler onmiskenbaar onder de aandacht gebracht, ook internationaal. Aan het belang van de vertaler wordt steeds meer waarde gehecht. De Master Literair Vertalen, een van de aanbevelingen uit het pleidooi, gaat in 2012 van start. Het aantal door het fonds en samenwerkende partners georganiseerde vertaalmentoraten en vertaalworkshops wordt sterk uitgebreid.

Het fonds is erkentelijk voor de waardering waarmee het pleidooi ook op het ministerie is ontvangen. Het is een bekrachtiging van de ambities van het Nederlands Letterenfonds dat zich al vele jaren sterk maakt voor ondersteuning en erkenning van het belang van literair vertalen en de vertaler. In de nieuwe subsidieperiode zullen activiteiten in het kader van deskundigheidsbevordering en verhoging van de zichtbaarheid van vertalingen en vertalers worden geïntensiveerd. Ten behoeve hiervan wil het fonds Schwob.nl, de website gewijd aan onvertaalde meesterwerken uit de wereldliteratuur, uitbouwen tot een platform met Europese dimensie.

Dat de internationale verspreiding van Nederlandstalige literatuur ook onder de huidige economische omstandigheden onverminderd doorgaat, is in belangrijke mate te danken aan de specifieke gerichtheid op taalgebieden van opkomende landen, waaronder China, Turkije, Brazilië en Argentinië; expansie is met name (maar zeker niet uitsluitend) in deze taalgebieden gerealiseerd. De stimulerings- en deskundigheidsprogramma's voor vertalers zijn hier een integraal onderdeel van.

Manifestaties

Het kabinet zet, mede in het belang van het internationaal cultuurbeleid, in op het vertaalbeleid. Een geslaagd vertaalbeleid – van halen en brengen – kan op zijn beurt niet zonder een actief en doelgericht manifestatiebeleid, zoals dat de afgelopen jaren met steun van HGIS kon worden gevoerd. Zonder manifestatiebeleid droogt het vertaalbeleid op en wordt het feitelijk zinledig. Internationaal succes beïnvloedt bovendien in toenemende mate de waardering van een auteur in Nederland en daarmee ook van het auteursbeleid van het fonds.

Recente succesvolle manifestaties in Engeland, Italië en in het bijzonder China, maken duidelijk hoezeer het profiel van de Nederlandse literatuur en de beeldvorming van Nederland als cultuurland in positieve zin kunnen worden beïnvloed, als tenminste de manifestaties onderdeel zijn van een langjarig, strategisch en samenhangend beleid en in samenwerking met zowel lokale partners en uitgevers als

andere fondsen worden georganiseerd. Van een effectieve profilering en positionering van auteurs in een internationale context kan zonder de organisatie en ondersteuning van literaire manifestaties nauwelijks sprake zijn.

Met klem benadrukt het fonds daarom het belang van een expansief en efficiënt manifestatiebeleid, enerzijds gebaseerd op eigen presentaties in het buitenland, anderzijds op gerichte investering in de belangrijkste manifestaties in cruciale landen als Duitsland, Engeland, de V.S. en nieuwe economieën. Het Letterenfonds presenteert hiertoe in dit beleidsplan een concreet plan van aanpak. De HGIS-middelen zijn bij het fonds altijd in goede handen geweest – de strategische samenhang die het fonds bij de inzet van deze middelen voorstaat, garandeert dat dit ook in de toekomst het geval zal zijn.

Ten behoeve van de ondersteuning van literaire festivals in Nederland worden de taken van het fonds vanaf 2013 verruimd met de instelling van een nieuwe financieringsregeling voor meerjarige activiteitensubsidies voor manifestaties van (inter)nationaal en infrastructureel belang. Ook de ondersteuningsmogelijkheden op incidentele basis voor festivals worden hiertoe uitgebreid. Verbindingen met de activiteiten van de CPNB en de literatuurprogramma's van openbare bibliotheken zijn hierbij van groot belang. Kennis en activiteiten van het CEEBP, dat zich met name richt op infrastructurele projecten in Centraal- en Oost-Europa, worden nauwer verbonden met de programma's van het Letterenfonds in die landen.

Het Letterenhuis – het fonds als schakel

Een vruchtbare verbinding van binnenlandse en internationale ambities van het fonds is een voorwaarde voor consistent en succesvol letterenbeleid. Het fonds neemt de keten van auteursbeleid naar vertaalbeleid en manifestatiebeleid de komende jaren als uitgangspunt voor de organisatorische en inhoudelijke samenhang van zijn activiteiten. Werk zal worden gemaakt van de doorstroming van projectwerkbeurs naar vertaling in het buitenland, bijvoorbeeld door de inzet van specifieke promotieactiviteiten gericht op nieuwe en bewezen talenten.

Het belang van deelname aan het internationale literaire debat, maar vooral ook vergroting van het publieksbereik zijn belangrijke redenen om deze doorstroming te stimuleren – ook in economisch opzicht profiteren Nederlandse schrijvers (en uitgevers) van verspreiding van de Nederlandse literatuur.

De fusie biedt voorts mogelijkheden om activiteiten en regelingen te integreren. Zo zullen de ondersteuningsmogelijkheden voor interculturele letteren worden opgenomen in bestaande regelingen voor projectwerkbeurzen, residenties en manifestaties. Belang wordt gehecht aan continuering van dit beleid, gericht op met name vluchtelingschrijvers, in nauwer verband met stimuleringsprogramma's voor auteurs en vertalers.

De nieuwe beleidsperiode zal in het teken staan van samenwerking op praktisch en beleidsmatig niveau met de in het Letterenhuis samengebrachte lettereninstituten – het Letterenhuis is voor dit doel gerealiseerd. Stichting Lezen en SSS vervullen samen met het Letterenfonds een intermediaire rol tussen auteur en lezer. Afspraken waarbij kennis

wordt gedeeld en plannen afgestemd, worden de eerste helft van 2012 uitgewerkt. Ook op bestuurlijk niveau vindt overleg plaats. Met Stichting Lezen voert het Letterenfonds een meerjarige subsidie-regeling uit voor literaire en literair-educatieve festivals. In samenwerking met SSS worden plannen ontwikkeld om auteurs te presenteren op podia, op scholen en in andere maatschappelijke contexten.

Beleidskader

Dat het Letterenfonds, net als de hele culturele sector, zijn doelstellingen de komende jaren zal moeten verwezenlijken met minder middelen dan voorheen, is een gegeven. Bij het realiseren van besparingen zal het Letterenfonds eerst naar zichzelf kijken – de beschikbare middelen dienen vooral toe te komen aan de schrijvers en vertalers die het fonds vertegenwoordigt en de festivals en culturele partners die het ondersteunt.

De beheerslasten zullen in de periode tot en met 2016 worden teruggebracht. Voor de nieuwe beleidsperiode is tevens een forse reductie in formatie voorzien. Het fonds hoopt de negatieve effecten hiervan voor een deel te kunnen opvangen door grotere beheersmatige samenwerking binnen het Letterenhuis, waar mogelijk procedures te vereenvoudigen en door aanpassingen op het gebied van ICT.

Ook op het terrein van de subsidieregelingen zijn aanpassingen onvermijdelijk. De normbedragen voor beurzen zullen worden verlaagd, evenals de gehanteerde inkomensgrens voor schrijvers en vertalers. Recoupment is in verschillende regelingen al praktijk. Het aantal regelingen waarop recoupment van toepassing is, wordt in de komende periode uitgebreid – investeringen in commercieel succesvolle projecten zullen leiden tot het terugvloeien van middelen. Het aantal door het fonds ondersteunde writer-in-residence programma's wordt verminderd. Voor meerjarig ondersteunde literaire festivals zijn ten opzichte van de huidige subsidieperiode substantieel minder middelen beschikbaar.

Samenwerking

In het licht van bovenstaande is samenwerking met meer partijen dan alleen de partners binnen het Letterenhuis van belang. In versterkte mate zal met het SICA, collega-fondsen en instellingen in Nederland en Vlaanderen gezamenlijk moeten worden opgetrokken bij de realisatie van grootschalige en interdisciplinaire projecten. De vruchtbare samenwerking met het Fonds BKVB (nu Mondriaan Fonds) bij de recente gastlandpresentatie in Beijing mag als lichtend voorbeeld dienen. Een door de cultuurfondsen gezamenlijk opgestelde paragraaf is in het beleidsplan opgenomen.

Ook de banden met de Europese zusterfondsen zullen de komende jaren worden versterkt, te beginnen met de organisatie van een internationaal letterenfondsenoverleg, waartoe het Vlaamse en Nederlandse letterenfonds het initiatief hebben genomen.

De Nederlandse en internationale uitgevers, traditioneel de belangrijkste partners van het fonds, zullen in de toekomst nauwer bij onder andere manifestaties in het buitenland worden betrokken, ook in financiële zin. Met VvL, Lira en LUG blijft het fonds in overleg over zaken met betrekking tot auteursrecht

en modelcontracten. Ook commerciële partijen zal het fonds meer bij zijn activiteiten betrekken, dit in verband met mogelijkheden voor sponsoring en fondsenwerving.

Tot slot

Al vele jaren leveren het Letterenfonds en zijn voorgangers grote inspanningen om de kwaliteit van de literatuur in Nederland te stimuleren, de diversiteit te bevorderen en Nederlandstalige auteurs internationaal onder de aandacht te brengen. Dat doet het fonds met inzet en overtuiging: de kwaliteit van de Nederlandse auteurs wordt tot ver over de landsgrenzen geroemd, onze vertalers behoren tot de professioneelste ter wereld. Aan de internationaal zo gewaardeerde veelstemmigheid en veelvormigheid van het Nederlandse literaire boekenaanbod heeft het fonds een belangrijke bijdrage geleverd. Ook het aanzien dat veel van onze auteurs in het buitenland genieten, is mede aan de inzet van het Letterenfonds te danken. Het fonds zag zich daarbij door het Ministerie van OCW altijd gesteund in meer dan louter financiële zin. In de nieuwe beleidsperiode rekent het fonds op dezelfde betrokkenheid. Op de inzet van het fonds zullen Nederlandse schrijvers en vertalers ook in de toekomst onverminderd kunnen rekenen.

Het is van belang de aanwas van jonge auteurs te blijven stimuleren. Binnen de werkbeursregeling voor schrijvers zal het accent komen te liggen op talentontwikkeling. Hiermee blijft het ook voor een nieuwe generatie schrijvers mogelijk een oeuvre te ontwikkelen.

Hoofdstuk 1 Auteursbeleid

Het auteursbeleid van het Nederlands Letterenfonds richt zich met investeringen in literaire creatie op een centraal doel: bevordering van de kwaliteit en diversiteit van de Nederlandse literatuur. Die investeringen zijn essentieel voor de bevordering van een rijk literair aanbod dat stevig verankerd is in de markt. De volop bewegende markt en beperktere financiële middelen van het fonds vragen de komende beleidsperiode om aanpassingen en veranderingen, opdat de gestelde doelen en effecten ook in de toekomst optimaal bereikt worden.

Het is van belang de aanwas van jonge auteurs te blijven stimuleren. Binnen de werkbeursregeling zal het accent komen te liggen op talentontwikkeling. Hiermee blijft het ook voor een nieuwe generatie schrijvers mogelijk een oeuvre te ontwikkelen en te laten rijpen, los van hoge verkoopcijfers.

Deze focus heeft gevolgen voor de groep auteurs die dankzij werkbeurzen reeds een kwalitatief sterk oeuvre heeft kunnen ontwikkelen. Zij krijgen in de nieuwe beleidsperiode te maken met substantieel lagere beurzen. Voor deze auteurs zal het fonds samen met partners in het veld werken aan het vergroten van hun zichtbaarheid in binnen- en buitenland. Niet alleen is het belangrijk dat elk boek een zo groot mogelijk publiek vindt, ook is het zaak dat auteurs zich kunnen blijven profileren om betaalde opdrachten uit de markt te kunnen halen.

Literaire uitgevers vervullen een essentiële rol in de bevordering van de kwaliteit en diversiteit van de Nederlandse literatuur. Door te investeren in boekuitgaven binnen risicovolle genres blijft elk fonds bijdragen aan een kwalitatief hoogwaardig boekenaanbod. In de komende beleidsperiode zullen de aanvraagprocedures voor uitgevers worden vereenvoudigd en de beoordelingscriteria worden aangescherpt door een grotere nadruk te leggen op aandacht voor publieksbereik en cultureel ondernemerschap. De focus op vergroting van de zichtbaarheid van auteurs zal in goed overleg – en waar mogelijk samenwerking – met de uitgevers tot stand worden gebracht.

Het fonds hecht aan de literaire tijdschriften; zij vormen een belangrijke bijdrage aan een levendig literair klimaat en bieden schrijvers een podium. De opkomst van digitale media biedt hier nieuwe mogelijkheden. Het fonds ontwikkelt en financiert om die reden in 2012 in samenspraak met de verschillende tijdschriftredacties een app om een digitale verschijningsvorm (met verdienmodel) voor literaire tijdschriften te stimuleren. Na 2012 zullen tijdschriftredacties uitsluitend nog voor de digitale presentatie kunnen aanvragen.

De promotie en ondersteuning van oorspronkelijk niet-Nederlandstalige auteurs, in de praktijk vaak vluchtelingen, is al jaren een onderdeel van het Letterenfonds. Het fonds hecht grote waarde aan de resultaten die in 12 jaar actief intercultureel letterenbeleid zijn bereikt. Door bemiddeling van het fonds verschijnen inmiddels met regelmaat werken van nieuwkomers bij Nederlandse uitgeverijen. Het literaire landschap heeft hierdoor aan kleur en veelstemmigheid gewonnen, het ideaal van Nederland als vrijhaven heeft, ook dankzij de inspanningen in het kader van Amsterdam Vluchtstad, daarbij een concrete invulling gekregen.

Met de fusie van de twee letterenfonds, die beide op dit terrein actief waren, is de mogelijkheid gecreëerd om de ondersteuningsprogramma's voor interculturele letteren sterker in de bestaande regelingen voor auteurs en vertalers te verankeren. Instellingen die actief zijn op intercultureel gebied kunnen een beroep doen op de regeling incidentele manifestaties. Voor auteurs uit andere culturen die woonachtig zijn in Nederland staan de reguliere regelingen voor auteurs en vertalers open. Het interculturele beleid wordt zo geïntegreerd in het totale beleid.

Nieuw beleid: zichtbaarheid auteurs

In de beleidsperiode 2009-2012 stond het belang en het rendement van cultuur hoog op de agenda. Niet langer volstaat het om alleen te verwijzen naar de intrinsieke waarde van kunst; een cultuurfonds dient zich in maatschappelijk verband te verantwoorden voor beslissingen en bestedingen. Wat zijn de effecten van cultuursubsidies en hoe kunnen die worden gemeten? Het blijkt echter moeilijk die in cijfers uit te drukken. Een schrijver heeft meer te bieden dan een oeuvre van boeken. Zijn belang ligt ook in optredens, lezingen en andere manifestaties in woord en geschrift.

De discussie die in augustus 2011 ontstond over het bezoek van een twintigtal Nederlandse auteurs aan de Beijing International Book Fair zegt veel over de grote (morele) betekenis die de Nederlandse samenleving aan schrijvers toekent; eerdere culturele handelsmissies naar China hadden dit effect niet. Op allerlei niveaus maken schrijvers en hun oeuvre deel uit van het cultureel klimaat in een samenleving. Ramsey Nasr schrijft als Dichter des Vaderlands een gedicht over de uitzetting van de jonge Angolees Mauro dat in verschillende kranten wordt gepubliceerd, het overlijden van Harry Mulisch (1927-2010) en Hella S. Haasse (1918-2011) zorgt voor nationale rouw en de burgemeester van Alphen aan den Rijn vindt na een schietpartij in het plaatselijk winkelcentrum woorden bij Bert Schierbeek: 'Het is erger dan je denkt / als je denkt is het nog erger'.

De laatste jaren zijn de mogelijkheden voor schrijvers om zich buiten hun boeken te profileren sterk afgenomen. Bij dag- en weekbladen wordt minder gewerkt met freelancers vanwege teruglopende inkomsten, er zijn minder publicatiemogelijkheden in literaire tijdschriften en er geldt een afnemende vraag naar optredens en lezingen.

Komende periode zal het fonds in samenwerking met partners uit het veld verschillende initiatieven ontplooiën om de zichtbaarheid van auteurs te vergroten. De in 2011 ingestelde Kousbroek Essay opdrachtregeling – bedoeld om de kwaliteitssessay-

istiek in kranten en tijdschriften te stimuleren – is daar een voorbeeld van. Een ander voorbeeld vormt de uitreiking in 2010 van de Grote Jongerenliteratuur Prijs: door die te laten plaatsvinden tijdens het Crossing Border festival konden bezoekers kennis maken met de genomineerde auteurs Peter Bekkers, Philip Huff en Erna Sassen.

Ook wil het fonds met SSS de boeken waarin middels werkbeurzen is geïnvesteerd breder onder de aandacht brengen van het publiek. Hierbij wordt met name gedacht aan schrijversoptredens in boekhandel en bibliotheek (juist het optreden in groepsverband is in dit opzicht interessant). Met Stichting Lezen zal, ook in het licht van leesbevordering, worden onderzocht of het mogelijk is om auteurs een stimulerende rol te geven binnen het literatuuronderwijs en bij lessen *creative writing* op middelbare scholen en in het basisonderwijs.

De boekhandel, essentiële schakel in de literaire keten, zal zich de komende tijd naar verwachting ontwikkelen tot een *community* en is gebaat bij activiteiten zoals optredens van schrijvers en de mogelijkheid om leesclubs aan zich te binden. De Vertalersgeluktournee (zie hoofdstuk 2) en De Literatuurfabriek (een literaire cursus in boekhandel De Drukkerij te Middelburg o.l.v. van Frank van Doeselaar en Lidewijde Paris) kunnen als voorbeeld dienen bij nieuw te ontwikkelen programma's voor de boekhandels.

Voor uitgevers wordt het mogelijk om bijzondere promotionele activiteiten die buiten het reguliere promotiepakket en dus -budget vallen gehonoreerd te krijgen. Het fonds ziet daarbij kansen voor allianties met uitgevers in het zoeken naar nieuwe manieren om het werk van auteurs aan de lezer aan te bieden. Zo zal niet alleen het literaire boek zijn grootst mogelijke publiek vinden, maar blijven schrijvers ook die substantiële positie in het openbare leven behouden en kan een samenleving optimaal profiteren van hun inbreng.

Bij de ontwikkeling van initiatieven die de aandacht voor en de diversiteit van de literatuur vergroten en die in eerste instantie een publiek belang dienen, is het fonds gezien zijn specifieke expertise en netwerk een vanzelfsprekende aanjager en stimulator. Daar waar activiteiten en initiatieven succesvol zijn uitgegroeid en overgenomen kunnen worden door anderen, doet het een stap terug. Zoals bij de Grote Jongerenliteratuur Prijs die het Nederlands Letterenfonds in 2009 samen met Stichting Lezen ontwikkelde om boeken voor jongeren onder de aandacht te brengen en waarvan de organisatie nu wordt overgenomen door de CPNB.

Regelingen

In de komende beleidsperiode zal het aantal regelingen op het gebied van auteursbeleid terug worden gebracht. De stimuleringsregeling (uitsluitend voor debutanten) zal worden opgenomen in de werkbeursregeling. De regeling voor geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur zal met de regeling literaire uitgaven worden geïntegreerd in een nieuwe regeling productiesubsidies voor uitgevers. De huidige regeling voor literaire tijdschriften wordt op verzoek van het ministerie stopgezet. Gezien de snelle (technische) ontwikkelingen in het boekenvak zal het fonds in 2013-2016 regelingen en criteria jaarlijks

toetsen op de aansluiting op de nieuwe praktijk. Ook de hoogte van de inkomensgrens zal elk jaar opnieuw door het bestuur worden vastgesteld.

Regelingen voor auteurs

Het fonds wil met de projectwerkbeurs- en biografie-regeling zich optimaal inzetten voor de ontwikkeling van literair werk van talentvolle auteurs. De regelingen zijn investeringsgericht (op de ontwikkeling van nieuw werk) en zijn dusdanig ingericht dat is voorzien in recoupment: de mogelijkheid dat bij succes gedane investeringen terugvloeien naar het fonds. Daartoe worden twee instrumenten ingezet, de inkomensgrens en de royalty-verrekening. Afhankelijk van het aantal aanvragen dat in een regeling verwerkt dient te worden, wordt voor één van de twee gekozen. Zo wordt bij de projectwerkbeursregeling gezien het grote aantal aanvragen (ruim tweehonderd per jaar) een inkomensgrens gehanteerd. Deze vormt behalve een recoupment-instrument (bij overschrijding van de inkomensgrens volgt terugbetaling) ook een selectiecriteria vooraf (zij die een hoger inkomen hebben, weten dat een aanvraag zinloos is).

De regelingen hebben een sterke verankering in de markt. Aanvragen van auteurs voor een te schrijven literair werk worden pas in behandeling genomen nadat een uitgever zich achter dit project heeft geschaard en bereid is een financieel risico te dragen. De uitgever maakt een inschatting van het publieksbereik en verbindt zich aan een minimumoplage. De mogelijkheid om andere dragers dan papier als eindresultaat toe te staan wordt in de komende periode bezien; het verdienmodel voor de auteur zal met het oog op een vitaal literair klimaat in deze overwegingen leidend zijn.

— Projectwerkbeurzen voor schrijvers

Het fonds richt zich in 2013-2016 met de projectwerkbeursregeling meer dan voorheen op talentontwikkeling, het biedt nieuwe generaties schrijvers de mogelijkheid een oeuvre te ontwikkelen. Een investering in de breedte is noodzakelijk om ook in de toekomst excellentie te creëren.

Hoezeer de werkbeursregeling een kweekvijver vormt voor talent, moge blijken uit het feit dat er jaarlijks talrijke werkbeurzauteurs te vinden zijn onder genomineerden en winnaars van grote literatuurprijzen, zoals recentelijk de AKO Literatuurprijs 2011 voor Marente de Moor en de P.C. Hooftprijs 2012 voor Tonnus Oosterhoff. Nieuw is dat aanvragers binnen de werkbeursregeling na vijf honoreringen te maken krijgen met een teruggang in de maximale hoogte van een werkbeurs.

Een werkbeurs is een projectsubsidie, bedoeld als investering in een volgend boek van een schrijver. Afhankelijk van factoren als omvang, kwaliteit van het werkplan, de verwachte tijdsinvestering en kwaliteit van eerder gepubliceerd werk wordt een subsidie vastgesteld. Artistieke kwaliteit blijft een belangrijk beoordelingscriterium, daarnaast weegt de vraag mee of het te schrijven werk een aanvulling vormt op het bestaande literaire aanbod. Evident talent telt, progressie wordt gehonoreerd.

Voor wat betreft het toneelschrijven is in overleg met het Fonds Podiumkunsten besloten dat het Letterenfonds vanaf 2013 in eerste instantie open staat

voor auteurs die hun toneelwerk bij een reguliere uitgever gepubliceerd weten.

Het fonds brengt vanaf 2013 een differentiatie aan in de groep aanvragers op de werkbeursregeling. Dit omdat beginnende auteurs een andere benadering en ander beleid vragen dan de meer ervaren auteurs. Door deze schrijvers van de toekomst zo vroeg mogelijk te signaleren kunnen ze met gerichte programma's voor wat betreft zichtbaarheid en doorstroom verder begeleid worden.

Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen auteurs met een jong oeuvre en schrijvers met 'bewezen kwaliteit'. Deze laatstgenoemden hebben met investeringen van het fonds reeds een substantieel, kwalitatief sterk oeuvre kunnen opbouwen. Zij zullen op basis hiervan meer verdiensten uit de markt kunnen halen, het maximum van de aan te vragen beurzen wordt voor deze groep auteurs verlaagd.

De dubbele aanvraagmogelijkheid voor werkbeursauteurs bij zowel het Nederlands Letterenfonds als het Vlaams Fonds voor de Letteren wordt stopgezet. De fondsen zijn overeengekomen vanaf 2013 nog één aanvraagmogelijkheid te bieden, waarbij in Nederland woonachtige (en belastingplichtige) auteurs geacht worden in Nederland aan te vragen en in Vlaanderen woonachtige auteurs bij het VFL. Met het Vlaamse fonds en de Taalunie zal de komende jaren nauwlettend worden gevolgd hoe een en ander zich ontwikkelt. Ook met de auteursverenigingen van Nederland en Vlaanderen, de Vereniging voor Letterkundigen en de Vlaamse Auteursvereniging, vindt overleg plaats. De samenwerking met het Vlaams Fonds zal op een andere manier gestalte krijgen, bijvoorbeeld in programma's waarin de zichtbaarheid van auteurs ook over de grens wordt gestimuleerd ('Ken je burens').

De belangrijkste aanpassingen in de regeling projectwerkbeurzen voor schrijvers:

– De drempel

De huidige stimuleringsbeursregeling wordt in de werkbeursregeling geïntegreerd, waardoor de drempel, onder voorwaarden, zal worden verlaagd naar één literaire boekpublicatie.

– De inkomensgrens

De inkomensgrens (nu € 51.000 belastbaar verzamelinkomen) zal per 2013 worden verlaagd naar € 45.000. Subsidie zal met een verlaagde inkomensgrens in een groter aantal gevallen terugvloeien, waardoor recoupment wordt verhoogd en de regeling beter is toegesneden op projecten van auteurs voor wie een fondsinvestering noodzakelijk is.

– De normbedragen

De normbedragen worden aanzienlijk verlaagd en gedifferentieerd: na vijf investeringen volgt verlaging van het maximum van een beurs. In de nieuwe periode zullen voor vier groepen aanvragers de volgende vier bandbreedtes gaan gelden, waarbij een beurs van € 50.000 is voorbehouden aan excellente projecten met een grote tijdsinvestering:

	Aanvrager	Bandbreedte projectbeurs
1	Schrijver die aanvraagt voor tweede boek	€ 5.000 tot € 10.000
2	Schrijver met twee titels die aanvraagt voor derde boek	€ 5.000 tot € 30.000
3	Schrijver met drie of meer titels die minder dan vijf keer een werkbeurs ontving	€ 5.000 tot € 50.000
4	Schrijver die vijf keer of meer een werkbeurs ontving	€ 5.000 tot € 30.000

– *Biografieregeling*

Biografieën geven naast de beschrijving van en reflectie op een mensenleven ook een beeld van een tijdperk en de samenleving. De biografieregeling heeft te maken met incidentele aanvragers (vaak met een vast werkverband). Deze wordt middels de regeling de mogelijkheid geboden zich enige tijd vrij te kopen van andere verplichtingen. Subsidiering is belangrijk omdat een dergelijk arbeidsintensief en vaak jarenlang project (onderzoek in archieven, interviews e.d.) niet beperkt kan worden tot de avonduren.

Gezien de groeiende internationale belangstelling voor biografieën van Nederlandse schrijvers, kunstenaars, wetenschappers en staatslieden – met name van uitgevers in China, Turkije, Oost-Europa en de Arabische wereld – zal de regeling vanaf 2013 breder opengesteld worden voor aanvragen van biografieën over personen met een groot cultuurhistorisch belang. Er wordt geen inkomensgrens gehanteerd (het gaat om de biograaf die zich het meest kwalificeert voor een biografie over een onderwerp, waarbij ook zij die werkzaam zijn in de universitaire wereld de mogelijkheid moeten hebben zich vrij te kopen), wel zal recoupment worden toegepast aan de hand van royalty-verrekening. Met het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, dat ook in biografieën investeert, vindt regelmatig overleg plaats.

Monitoring is belangrijk bij projecten die zich over meerdere jaren uitstrekken, daarbij is de behoefte aan uitwisseling onder biografen groot. Het fonds zal daarom ook in de toekomst in samenwerking met andere partners regelmatig *expert meetings* voor biografen blijven initiëren en organiseren, zoals het colloquium 'De grenzen van de biografie' dat in 2010 in samenwerking met het Vlaams Fonds werd georganiseerd.

– *Reisbeursregeling*

Jaarlijks doen rond de veertig schrijvers en vertalers een beroep op de reisbeursregeling omdat zij ten behoeve van een te schrijven of te vertalen werk verdieping en reflectie zoeken in een andere omgeving of een andere cultuur. De regeling beoogt deskundigheidsbevordering van schrijvers en vertalers. Vanaf 2013 zal deze uitsluitend nog in een tegemoetkoming in de reiskosten voorzien. Zo kan een vertaler een auteur bezoeken om de vertaling te bespreken of kan een auteur een archief of plaats bezoeken die stof levert voor zijn boek. Aanvragen worden

o.m. beoordeeld op basis van eerder literair werk van de betreffende auteur/vertaler en de motivatie en beargumenteerde begroting van de voorgenomen reis. Voor de reisbeursregeling zal voorts de inkomensgrens gaan gelden. In Vlaanderen woonachtige (en belastingplichtige) auteurs en vertalers kunnen bij het Vlaams Fonds voor de Letteren aanvragen.

Regelingen voor uitgevers

Het fonds biedt Nederlandse uitgevers ondersteuning bij risicovolle uitgaven van nieuw Nederlands- en Friestalig literair werk. Ook is er een regeling voor geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur die is gericht op een specifiek marktsegment en in samenwerking met het Mondriaan Fonds wordt uitgevoerd. In een tijd waarin titels steeds korter verkrijgbaar zijn en uitgevers worden gedwongen om vooral in te zetten op mogelijke commerciële successen is het belangrijk om te investeren in boekuitgaven die bijdragen aan een kwalitatief sterk boekenaanbod.

– *Productiesubsidies voor Nederlands en Fries werk*
De huidige regeling die in het najaar van 2011 met uitgevers is geëvalueerd, wordt omgevormd tot een projectregeling waarbij het voor uitgevers mogelijk wordt om aan het begin van het productietraject subsidie aan te vragen. Hierdoor is het in een vroeg stadium mogelijk een inschatting te maken van de haalbaarheid van risicovolle projecten. De bestaande procedure, waarbij een persklaar manuscript van een uitgave ter beoordeling wordt voorgelegd, ervaren uitgevers in toenemende mate als een drempel, aanzien dit het productieproces vertraagt.

Artistieke kwaliteit, letterkundig en cultureel belang van de uitgave en het publieksbereik zullen de belangrijkste beoordelingscriteria zijn. Uitgevers zal worden verzocht de aanvragen vergezeld te doen gaan van een specifiek op de uitgave toegesneden promotieplan.

Het fonds constateert met zorg dat de publicatiemogelijkheden afnemen voor auteurs die in het Fries schrijven. Voor uitgevers van Friestalige literatuur is het daarom mogelijk specifiek ondersteuning aan te vragen voor de uitgave van Friestalig literair proza en Friestalige poëzie. Daarnaast ontwikkelt het fonds in samenwerking en overleg met Tresoor (het historisch en letterkundig centrum van Friesland) en de provincie Friesland voor de toekomst initiatieven om de Friese literatuur ook buiten Friesland, zowel nationaal als internationaal, onder de aandacht te brengen. De subsidiemogelijkheden voor Friestalige auteurs en uitgevers worden zorgvuldig afgestemd met de provincie Friesland.

De belangrijkste aanpassingen in de productiesubsidies voor uitgevers:

- Naar een projectregeling
Het moment van aanvragen wordt vervroegd. Op basis van o.a. een werkplan en een of meerdere proefhoofdstukken zal worden beoordeeld of de te verwachten kwaliteit en het literair en/ of cultureel belang van de uitgave investering rechtvaardigt.
- Promotieplan
Uitgevers voegen bij hun aanvraag een promotieplan specifiek gericht op de ter subsidiëring voorgelegde aanvraag.

– Minimumoplage

Voor de verschillende genres waarvoor subsidie kan worden aangevraagd zullen minimum oplageaantallen gaan gelden. Ook voor moeilijk te exploiteren uitgaven moeten redelijke publieksaantallen worden nagestreefd.

– Percentage eigen inkomsten

Voor de verschillende genres geldt een minimum percentage eigen inkomsten; ook voor moeilijk te exploiteren uitgaven zal een aanzienlijk deel van de financiering uit de markt gehaald dienen te worden.

– *Productiesubsidies voor geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur (GKJL)*

De regeling voor geïllustreerde kinder- en jeugdliteratuur stimuleert uitgevers tot het uitbrengen van bijzondere boeken met een hoog niveau van tekst en beeld die vernieuwend en aanvullend zijn op het bestaande aanbod. Jong talent krijgt op deze manier kansen voor het tot stand brengen van artistiek belangrijke, maar voor uitgevers commercieel risicovolle projecten. Ook uit het oogpunt van leesbevordering en taalontwikkeling zijn prentenboeken van belang. Uit recent onderzoek blijkt het voorlezen van prentenboeken ook bij te dragen aan de literaire competentie van kleuters (*Prentenboeken lezen als literatuur*, Coosje van der Pol, 2010) en positieve invloed te hebben op de sociaal-emotionele ontwikkeling van jonge kinderen (*Geraakt door prentenboeken*, Aletta Kwant, 2011).

In het genre van de geïllustreerde uitgaven voor kinderen worden – door het multidisciplinaire karakter en de speciale doelgroep – de mogelijkheden die digitale media bieden al veel toegepast. De apps die nu verkrijgbaar zijn illustreren in toenemende mate hoe de combinatie van de traditionele drie elementen van tekst, beeld en vormgeving verrijkt worden met geluid en interactieve (spel)elementen, waardoor een nieuwe generatie uitgaven ontstaat. Vanwege het belangrijke aandeel van vormgeving en nieuwe media bij deze boeken onderzoeken het Nederlands Letterenfonds en het Mondriaan Fonds een coöperatie met het SfA/Fonds voor de Creatieve Industrie.

Digitale innovatie

Het fonds zet met Poëzie/ Literatuur op het scherm, de regeling Digitale literaire projecten en een activiteitenbudget in op een stimulerend en ondersteunend digitaal beleid. Het activiteitenbudget zal met name worden aangewend om nieuwe digitale ontwikkelingen in het boekenvak nauwlettend te volgen en te doorgronden op hun invloed op het literaire veld, expertise te bevorderen en scholing te bieden aan schrijvers, dichters, vertalers, webredacteuren en literaire critici. Jaarlijks zullen in samenwerking met Stichting Lezen *expert meetings* georganiseerd worden met vertegenwoordigers uit de keten om de consequenties en mogelijkheden te bespreken van de elkaar snel opvolgende veranderingen voor het boekenvak en ook meer specifiek voor het beleids-terrein van het fonds.

– *Activiteitenbudget Digitale innovatie*

Door technische vernieuwingen zijn er verschillende routes van auteur naar lezer denkbaar, waarbij de betrokkenheid van uitgeverij of plaatselijke boekhan-

del geen vanzelfsprekende meer is. Vergelijkbaar met de opkomst van de video in de jaren zeventig, waarbij de technologische innovaties met enige vertraging leidden tot nieuwe kunstvormen (video-installaties), zien schrijvers en uitgeverijen in toenemende mate artistieke en praktische mogelijkheden van een digitale omgeving. Nieuwe vormen van literatuur zoals transmediale verhalen, serieel schrijven en scherm-poëzie dienen zich aan. Tegelijkertijd zorgt de techniek voor een nieuwe leeshouding: naast continue beschikbaarheid door opslag in clouds, kan een boek op verschillende manieren worden gelezen (van papier, scherm, interactief, met beeld en geluid). Het fonds zal de komende beleidsperiode naast kennisuitwisseling en professionalisering inzetten op het inspireren van talentvolle personen en groepen tot het creëren van innovatieve, duurzame literaire projecten. Zichtbaarheid in de digitale wereld vergt een andere strategie, een die gericht is op het direct betrekken van de lezer (publieksparticipatie), op de keuze voor allerlei digitale platforms, op het zoeken van (internationale) samenwerkingsverbanden en distributiekanaalen en op de inzet van *social media* om verschillende doelgroepen op verschillende momenten te kunnen bereiken. Digitalisering biedt het letterenveld met name ook kansen om een nieuw en jonger publiek aan te boren, hen te interesseren voor literatuur. Er dienen zich al (digitale) projecten aan op het gebied van cultuureducatie, zoals bijvoorbeeld de Bulkboek-app, waarmee scholieren klassieke Nederlandstalige literatuur kunnen lezen.

– *Literatuur op het scherm*

Het fonds heeft in samenwerking met het Fonds BKVB (en eerder De Waag Society) vanaf 2005 een consequent stimuleringsbeleid gevoerd voor experiment, creatie en presentatie van literair inhoudelijk vernieuwende poëzie in de nieuwe media. Inzet was daarbij steeds de expertise van meerdere disciplines bij elkaar te brengen. In een vijftal edities van Poëzie op het scherm (POS) kreeg een beperkt aantal dichters en ontwerpers/kunstenaren de gelegenheid gezamenlijk te zoeken naar een nieuwe vormtaal. Dit resulteerde in een rijke variëteit aan presentaties van nieuw werk, waarin de mogelijkheden van interactiviteit, voordracht, typografie en beweging, de vluchtigheid van het beeldscherm, generatieve kunst en de samenhang tussen beeld, film, geluid en tekst is benut. Ook internationaal vonden de resultaten hun weg. Onlangs is mede in samenwerking met het Stedelijk Museum Amsterdam een nieuwe editie opgezet die geheel op de mogelijkheden van draagbare schermen is gericht, zoals bijvoorbeeld Augmented Reality of de zintuiglijkheid van touchscreens.

In de komende beleidsperiode wil het Letterenfonds de ruimte die dit interdisciplinaire laboratorium biedt blijven toespitsen op nieuwe mogelijkheden. In samenwerking met het Sfa/Fonds voor de Creatieve Industrie (dat een aantal taken van het eerdere Fonds BKVB overneemt) en andere partijen zal eens in de twee jaar een nieuwe editie en publiekspresentatie worden georganiseerd. Daarbij zal via writer in residence programma's en workshops internationale uitwisseling worden gestimuleerd. Tegelijkertijd zal er verbreding worden gezocht en zullen de edities niet alleen voor dichters maar ook voor schrijvers in andere genres openstaan.

– *Regeling Digitale literaire projecten*

In 2010 is gestart met de *pilot* stimuleringsregeling Digitale literaire projecten. Doel van de regeling is het bevorderen van vernieuwende oorspronkelijk Nederlands- of Friestalige literaire projecten op het gebied van de digitale media met een landelijk publiek belang. Vooralsnog kunnen zowel individuele personen als organisaties aanvragen; daarbij is – anders dan bij Poëzie op het scherm – aantoonbare ervaring of expertise vereist. Het fonds kiest op grond van eerdere ervaringen bewust voor een volgende in plaats van initiërende rol: pas bij duidelijke en voldoende vraag van de makers wordt aanpassing van de bestaande regelingen relevant. Uitsluitend die digitale literaire projecten komen in aanmerking die winnen aan artistieke betekenis door de keuze voor dat medium. Daarbij dient een project ten minste op een van deze functies gericht te zijn:

1. Creatie: het creëren van nieuwe vormen van literatuur in een digitale omgeving;
2. Gids: het op internet duiden en interpreteren van en/of reflecteren op literaire inhoud, mogelijk in combinatie met berichtgeving over literatuur of literaire ontwikkelingen;
3. Erfgoed: het archiveren, in stand houden en op toegankelijke wijze ontsluiten en contextualiseren van literaire digitale inhoud;
4. Podium: domein op internet waar een redactie ruimte biedt aan schrijvers, vertalers, kunstenaars, critici om hun werk (multimediaal) te publiceren.

Met de regeling kunnen initiatieven en projecten gesteund worden die tegemoet komen aan de toenemende behoefte aan gezaghebbende gidsen, aan wegwijzers en aan duiding van literaire uitingen op internet. Redacties van literaire tijdschriften kunnen binnen deze regeling aanvragen voor subsidiëring van de digitale presentatie. Daarnaast kan middels deze regeling bijgedragen worden aan een versterking van digitale podia voor beginnende en gevestigde schrijvers en vertalers.

Gezien het interdisciplinaire karakter van digitale projecten en het beperkte budget is het belang van samenwerking en cofinanciering met externe partijen groot. Het fonds heeft met de regeling Digitale literaire projecten al een structureel samenwerkingsverband met Stichting Lezen en het Vlaams Fonds voor de Letteren.

Een fonds dat zich in de internationale literaire wereld beweegt, dient uit te gaan van het wederkerigheidsbeginsel: wie zijn eigen literatuur in het buitenland wil verspreiden, moet zich ook inzetten voor de verspreiding van buitenlandse literatuur in eigen land.

Hoofdstuk 2 Vertaalbeleid

Het vertaalbeleid is een centrale pijler van het Nederlands Letterenfonds, nauw verbonden met enerzijds het auteursbeleid en anderzijds het manifestatiebeleid. In de nieuwe beleidsperiode wil het Letterenfonds zich vol overtuiging richten op vertaalbeleid en deskundigheidsbevordering. Een fonds dat zich in de internationale literaire wereld beweegt, dient uit te gaan van het wederkerigheidsbeginsel: wie zijn eigen literatuur in het buitenland wil verspreiden, moet zich ook inzetten voor de verspreiding van buitenlandse literatuur in eigen land. Cultuur, en dus ook literatuur, is een machtig middel om andere werelden te begrijpen en erin door te dringen, en dient daarmee ook een economisch doel.

Wat de verspreiding van Nederlandse literatuur in het buitenland betreft, heeft het Letterenfonds de laatste jaren extra aandacht gegeven aan de BRIC-landen, Latijns-Amerika, de Arabische wereld en Turkije, door middel van beurs- en uitgeversbezoeken, manifestaties en deskundigheidsbevordering van vertalers. Vooral in China werden grote successen geboekt, met het gastlandschap op de beurs van Beijing in 2011 als voorlopig hoogtepunt. Deze successen wil het fonds verder uitbreiden naar de andere BRIC-landen, daarbij voortdurend de kwaliteit van de vertalingen in die landen bewakend door goede vertaalcontracten en een passende honorering van de vertalers.

Op het gebied van vertalingen in het Nederlands zal het Letterenfonds zijn inspanningen intensiveren om de verschraving van de vertaalmarkt het hoofd te bieden. De vergrijzing van het bestand van Nederlandse literair vertalers, die eerder aanleiding is geweest voor *Overigens schitterend vertaald. Pleidooi voor het behoud van een bloeiende vertaalcultuur*, zal door het fonds bestreden worden door middel van deskundigheidsbevordering, in nauwe samenwerking met het Expertisecentrum Literair Vertalen in Utrecht, de Masteropleiding Literair Vertalen i.o. en de VertalersVakschool in Amsterdam. Bovendien wil het fonds meer aandacht geven aan de zichtbaarheid van de vertalers om zo het vak aantrekkelijker te maken voor nieuwe talenten.

Omdat in het huidige Europese Cultuurprogramma minder plaats werd ingeruimd voor vertaalde literatuur en literair vertalers, heeft het Letterenfonds zich de afgelopen jaren samen met internationale partners actief ingespannen om die plaats in het nieuwe Europese Cultuurprogramma (dat in 2013 van start zal gaan) aanzienlijk te vergroten. Zo heeft het fonds een leidende rol vervuld in het door de Europese Commissie geïnitieerde *Civil Society Platform for Multilingualism*, dat aanbevelingen heeft opgesteld voor het taal- en vertaalbeleid in de nieuwe Europese programma's: het initiëren van een 'Erasmusprogramma' voor de mobiliteit van literair vertalers en het verlenen van structurele Europese steun aan Vertalershuizen. Een eerste uitvloeisel van

deze lobby-inspanningen is 'La fabrique européenne des traducteurs', een opleidingsprogramma voor jonge literair vertalers dat door zes Europese vertalershuizen (waaronder het Vertalershuis Amsterdam) is ontwikkeld, en dat inmiddels steun van de Europese Commissie heeft verworven en voor 75% door de EC zal worden gefinancierd.

Vertalen uit het Nederlands

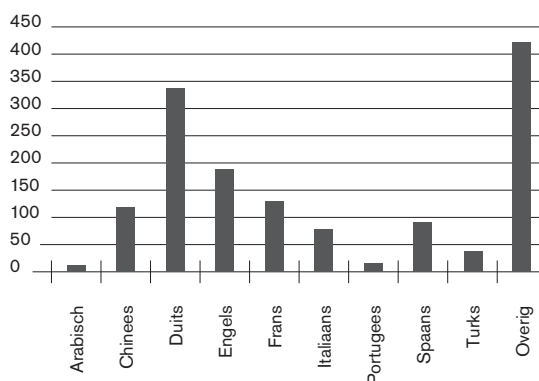
De promotie van Nederlandse literatuur in het buitenland is en blijft een van de speerpunten van het Letterenfonds. De 'handelsreizigersmentaliteit' heeft geleid tot intensief contact met een breed internationaal netwerk aan uitgevers. Internationale uitgevers vertrouwen op onafhankelijke adviezen over klassieke en moderne Nederlandse literatuur, en krijgen financiële en promotionele steun om die in hun land onder de aandacht brengen.

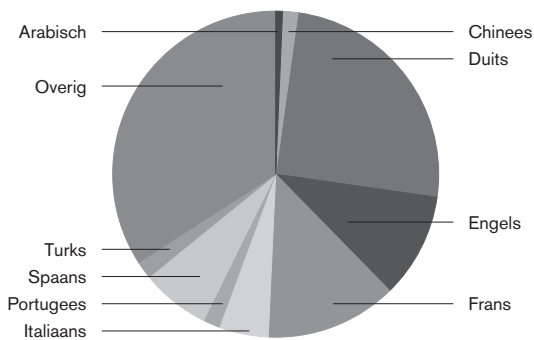
Het is een investering die een toenemend aantal publicaties tot gevolg heeft, en commercieel interessant is voor Nederlandse en buitenlandse uitgevers. Maar ook een investering in internationalisering: de stem van de Nederlandse auteurs in het internationale debat wordt steeds sterker gehoord. Een voorbeeld is Linda Polman die op festivals van Mantova (Italië) tot PEN in New York discussieerde naar aanleiding van haar boek over de humanitaire hulpindustrie, en in het verlengde ervan internationale opdrachten kreeg voor het schrijven van artikelen over onderwerpen zoals de hulpverlening na de aardbeving in Haïti.

Het fonds heeft de laatste jaren ingezet op de uitbreiding van zijn netwerk naar landen die door demografische en economische groei belangrijke nieuwe spelers worden op de boekenmarkt, zoals China, Turkije, de Arabische wereld en de opkomende landen in Latijns-Amerika. De afgelopen jaren is er een opvallende groei geweest van vertalingen van Nederlandse fictie, literaire non-fictie, kinder- en jeugdboeken en poëzie in het Chinees. Het laat zien dat een gericht beleid van promotie door persoonlijke gesprekken met uitgevers ondersteund door brochures, een manifestatie op een boekenbeurs en aanwezigheid van auteurs en vertalers leidt tot een succes dat blijvende gevolgen heeft – het aantal vertalingen naar het Chinees is de afgelopen drie jaar ruim verviervoudigd: van 42 naar ruim 180.

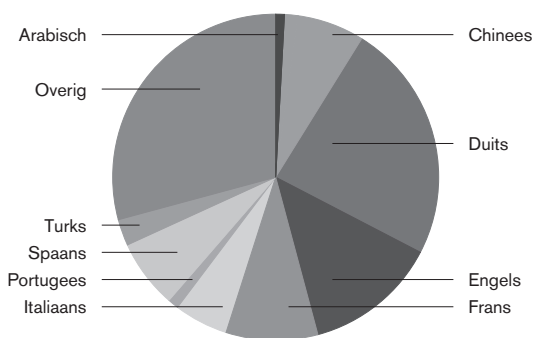
Het aantal vertalingen in het Duits, van oudsher het belangrijkste taalgebied voor de export van Nederlandse literatuur, is stabiel; evenals vertalingen in het Italiaans. Frankrijk loopt terug, maar in het Angelsaksische gebied is vooruitgang waarneembaar.

Totaal van de vertalingen uit het Nederlands 2009-2011

2009-2011

Deze tabel laat zien dat het aandeel van vertalingen in het Chinees, Engels, Arabisch en Turks is gestegen ten opzichte van de beleidsperiode 2005-2008. In de periode 2005-2008 verschenen 1992 nieuwe vertalingen, daarvan werden er 732 door het fonds gesubsidieerd. In de periode 2009-2011 verschenen 1351 vertalingen, 960 titels zijn in voorbereiding. De cijfers voor 2011 (wereldwijd) zijn nog onvolledig. Het aantal Nederlandse titels in vertaling is dus redelijk stabiel gebleven. Bron: vertalingendatabase Nederlands Letterenfonds

Zeker als men in aanmerking neemt dat de boekenbranche moeilijke tijden doormaakt, zijn deze cijfers uitstekend te noemen, maar het toont wel aan dat het juist nu belangrijk is de ingeslagen weg en behaalde successen te continueren. Om de Nederlandse literatuur in het buitenland de beoogde zichtbaarheid te blijven geven is een actief beleid noodzakelijk.

Daarom wil het fonds verder investeren in het persoonlijke contact met uitgevers: zowel in het buitenland (middels aanwezigheid tijdens boekenbeurzen en werkbezoeken) als in Nederland (door middel van het bezoekersprogramma waarin internationale uitgevers kennismaken met Nederlandse collega's). Het bezoek aan boekenbeurzen in Frankfurt, Londen, Bologna en Beijing is belangrijk omdat daar door middel van persoonlijke gesprekken buitenlandse uitgevers geïnformeerd worden over Nederlandse literatuur. Speciale promotiebrochures belichten

recente titels, en de medewerkers van het fonds werken daarnaast nauw samen met de Nederlandse uitgevers om ook andere opvallende boeken te presenteren. De beursgesprekken leiden vaak tot de acquisitie van Nederlandse titels.

De kwaliteit van Nederlandse auteurs en illustratoren wordt vervolgens zichtbaar gemaakt op boekpresentaties, lezingen en festivals, om zoveel mogelijk potentiële lezers te bereiken. Daarbij worden de sociale media steeds belangrijker. Dat dit succesvol is en dat er veel wordt gereageerd bleek bijvoorbeeld bij de manifestatie op de boekenbeurs in China, de Frankfurter Buchmesse en op de Literaire Vertaaldagen 2011.

Het fonds wil tevens investeren in de groei van vertalingen in een aantal andere talen, zoals het Russisch en Engels. Deze markten hebben elk obstakels en uitdagingen. Voor het Russisch is het van belang om te investeren in het opleiden van goede vertalers; voor het Engels gaat het erom verder door te dringen in deze van oudsher gesloten markt – successen van de non-fictie (het aantal vertalingen in het Verenigd Koninkrijk verdubbelde in de afgelopen periode, en de Engelse vertaling van *In Europa* van Geert Mak werd een commercieel succes) en de poëzie (er verschenen belangrijke uitgaven van moderne dichters als Esther Jansma en Remco Campert en klassiekers als Martinus Nijhoff) laten zien dat dit mogelijk is.

Naast aandacht voor landen waar een duidelijke groei te bereiken is, is het zaak de belangstelling op de traditionele Europese markten, zoals Frankrijk, Spanje, Italië en Duitsland, te blijven stimuleren. Het blijft een opmerkelijk succes dat ruim 20% van de Nederlandse literatuur in Duitse vertaling verschijnt en sommige Nederlandse auteurs meer gelezen worden door Duitse lezers dan door landgenoten. Deze vertalingen zijn bovendien essentieel voor een verdere internationale verspreiding, omdat een Turkse, Arabische, Russische, Chinese of Amerikaanse uitgever zo kennis kan maken met een boek via een tussentaal. De publicatie in het Duits van een ambitieus project als de romancyclus *Het Bureau* van Voskuil mag in dit verband een klein wonder heten, maar ook voor het werk van nieuwe schrijvers is aandacht en interesse. Zo heeft Gerbrand Bakker inmiddels succes over de gehele wereld en ontving hij de prestigieuze IMPAC-prijs voor de Engelse vertaling van zijn boek *Boven is het stil*, terwijl de Popescu Prize van de Britse Poetry Society voor het eerst naar een Nederlandse dichtbundel ging, naar *Raptors (Raafvogels)* van Toon Tellegen.

Hoewel iedere markt en iedere uitgever zijn specialisme kent, blijken in de opkomende economieën de genres literaire non-fictie en kinder- en jeugdboeken vaak een springplank te vormen, later gevolgd door literaire klassiekers, moderne literatuur en poëzie. Mede daarom wordt een klassiekenbrochure voorbereid met een groot aantal titels uit alle genres die deel uitmaken van het literaire erfgoed, om zo de diversiteit van de Nederlandse literatuur te presenteren. Binnen de kinder- en jeugdboeken nemen prentenboeken een bijzondere plaats in. Nederlandse kinderboekillustratoren onderscheiden zich door de kwaliteit en diversiteit van hun werk. In 2005 is in samenwerking met het Mondriaan Fonds (toen: Mondriaan Stichting) gestart met een subsidie voor geïllustreerde kinderboeken, met als doel

buitenlandse uitgevers te stimuleren om boeken van bijzondere kwaliteit uit te geven. De fondsen willen deze regeling uitbreiden naar geïllustreerde boeken in het algemeen, waaronder ook de graphic novel.

In de komende beleidsperiode zullen steeds meer uitgaven digitaal verschijnen. Het spreekt voor zich dat het Letterenfonds digitale uitgaven van hoge kwaliteit ook in vertaling zal ondersteunen. Belangrijker nog is dat het fonds met haar internationale contacten en expertise een voortrekkersrol op zich neemt in de snel veranderende boekenmarkt. Op de internationale non-fictieconferentie in 2011 werd hiertoe een voorzet gegeven: de opkomende rol van de digitale media in het uitgeven stond centraal. Van de conferentie werd via Twitter, Facebook en YouTube verslag gedaan. De expertise uit verschillende landen werd op deze manier bijeengebracht en aan de Nederlandse uitgevers gepresenteerd.

Vertalen in het Nederlands

Van oudsher kunnen ervaren vertalers uit alle vreemde talen voor een literair interessant vertaalproject een werkbeurs aanvragen bij het Letterenfonds. Inmiddels staat de regeling open voor financiële ondersteuning van diverse bronteksten: naast literatuur in de traditionele genres krijgen mengvormen in het grensgebied van fictie en non-fictie steeds meer erkenning en is er aandacht voor cultuurhistorisch waardevolle projecten (bijvoorbeeld werk van Kant en Baricco). Ook is er ruimte voor nieuwe genres als de graphic novel. Zo werd aan Toon Dohmen een werkbeurs toegekend voor de vertaling van *From Hell* van Moore & Campbell. Ontwikkelingen als deze dragen bij aan de pluriformiteit van de literatuur in vertaling.

In 2009 reeds werd de regeling projectwerkbeurzen voor literair vertalers herzien. Bovendien is tegelijkertijd de stimuleringsregeling in de regeling projectwerkbeurzen geïntegreerd, waardoor nu ook recent gedebuteerde literair vertalers de mogelijkheid hebben een (eerste) werkbeurs aan te vragen. Om hun kwaliteit zo goed mogelijk te ontwikkelen ontvangen beginnende vertalers die in aanmerking komen voor een eerste werkbeurs tevens een mentoraat voor toekomstig vertaalwerk. De begeleiding van deze vorm van deskundigheidsbevordering ligt in handen van het ELV. In de komende beleidsperiode zal worden onderzocht of deze maatregel stimulerend heeft gewerkt voor de aanwas van nieuwe literair vertalers.

Een ander aandachtspunt vormt de deskundigheidsbevordering van de meer ervaren vertalers. Het ELV is in 2010 begonnen met individuele ondersteuning in de vorm van coachingstrajecten waarbij de vertaler een beroep doet op een deskundige voor specialistische kennis. Omdat het ELV coaching minder tot haar opdracht rekent dan het mentoraatsysteem komen deze aanvragen in de toekomst in de praktijk voor rekening van het Letterenfonds. Bij de behandeling van een projectbeursaanvraag kan immers het beste worden ingeschat of een dergelijke begeleiding de kwaliteit van het te vertalen werk ten goede zal komen.

Voor de werkbeursregeling geldt een inkomensgrens van € 51.000. Met ingang van de nieuwe beleidsperiode zal deze, evenals bij de regeling voor auteurs, verlaagd worden naar € 45.000. De ver-

wachting is dat een deel van de verleende subsidie terug zal vloeien in verband met overschrijding van deze grens door aanvragers.

Sinds 2004 bedraagt het gemiddelde werkbeursbedrag € 2.500 euro per 30.000 woorden. In de afgelopen beleidsperiode is niet besloten tot een algehele verhoging van de werkbeurzen, maar is ervoor gekozen om de moeilijkheidsgraad van een vertaling prominenter te verdisconteren in de hoogte van de beurs. Daarnaast ontving een aantal excellente vertalers een toeslag op hun werkbeurs voor een uitzonderlijk en zeer moeilijk vertaalproject waarbij bijzondere expertise of extra research waren vereist. Zo is aan Bartho Kriek, één van de winnaars van de Letterenfonds Vertalersprijzen 2011, een excellentbeurs toegekend voor de vertaling van de klassieker *The Sound and the Fury* van William Faulkner. Een andere vorm van aanvulling op een reguliere werkbeurs bestaat uit een toeslag voor het schrijven van een voor- of nawoord bij een vertaling (mits ook met de uitgever een aanvullend honorarium is overeengekomen). Met name voor ouder literair werk wordt een dergelijke toelichting wenselijk geacht. Mede met het oog op zichtbaarheid zullen meer vertalers in de komende beleidsperiode worden aangemoedigd om hun expertise op deze wijze te etaleren.

Zorgen baren de huidige economische crisis en de inkrimping van de Nederlandse uitgeefwereld, met als resultaat minder literaire vertaalopdrachten uit de markt. Minder aanvragen leiden overigens niet automatisch tot minder verleende subsidie; daarvoor spelen factoren als omvang en kwaliteit van de vertaalprojecten een te bepalende rol. Wel is het essentieel om in de komende beleidsperiode de vertalingen in het Nederlands nog sterker te stimuleren, om zo de diversiteit van het aanbod voor de Nederlandse lezer te garanderen. Ook bijzondere vertalingen die in de vergetelheid zijn geraakt en niet meer leverbaar zijn, verdienen daarbij nadrukkelijk aandacht. De afnemende levensduur van boeken is moeilijk tegen te gaan, maar het fonds wil speciale aandacht geven aan het toegankelijk maken via printing on demand of digitale ontsluiting van klassieke vertalingen, zoals die van het *Scheepsjournaal* van Columbus of de vertaling die J.J. Slauerhoff maakte van *Don Segundo Sombra* van Ricardo Güiraldes.

Zichtbaarheid vertalers

Het Letterenfonds heeft zich altijd ingespannen voor de professionalisering van de literair vertaler, waarbij niet alleen de projectwerkbeurzen belangrijk zijn. De waaier aan ondersteuningsmogelijkheden, van deskundigheidsbevordering tot het toekennen van prijzen en reis- en verblijfsbeurzen, draagt bij aan een versterking van de maatschappelijke positie van vertalers en zorgt dat het vak aantrekkelijk is voor toekomstige generaties.

Juist op het punt van de zichtbaarheid van de vertaler en het vertaalproces moeten de activiteiten worden uitgebreid. Het is nog steeds zo dat vertalers zelden worden uitgenodigd om deel te nemen aan persconferenties, boekpresentaties en lezingen. En dat terwijl zij als de meest geoefende en ervaren lezers van een literair werk, bij uitstek intermediairs zijn tussen het publiek en de wereld van de auteur. De vertaler kan vertellen over de keuzes die gemaakt

moeten worden om cultuurverschillen te overbruggen – een ideale manier om de dialoog in Europa op gang te houden en te verdiepen. Het fonds wil dan ook vertalers in de toekomst stimuleren om meer het contact met lezers op te zoeken. Het succes van de *Vertalersgeluktournee* heeft geleerd dat dergelijke bijeenkomsten daarvoor een effectieve vorm zijn.

Daarnaast genereert het fonds aandacht voor het werk van literair vertalers via een aantal prijzen. De *Letterenfonds Vertalersprijzen*, drie oeuvrepreizen, zijn bedoeld voor vertalers die zich onderscheiden door de hoge kwaliteit van hun vertaaloeuvre en door hun inzet als ambassadeur voor een bepaald taalgebied of genre. Verder organiseert het fonds de *Europese Literatuurprijs* voor de beste roman van dat jaar, uit een Europese taal in het Nederlands vertaald. De vertaler staat bij deze prijs naast de auteur op het podium. De prijs is een initiatief van Academisch-cultureel Centrum SPUI25, het Nederlands Letterenfonds, weekblad *De Groene Amsterdammer* en Athenaeum Boekhandel. Buiten de landsgrenzen zijn de tweejaarlijkse prijzen *Prix des Phares du Nord*, de *Vondel Translation Prize* en de *Else Otten Übersetzerpreis* bestemd voor respectievelijk een Franse, Engelse of Duitse vertaling van een belangrijk Nederlandstalig werk en de *Brockway Prize* ten slotte onderscheidt de beste vertalingen van poëzie uit het Nederlands.

Alle prijswinnende vertalers worden door het fonds geholpen om hun succes zichtbaar te maken. Zo wordt er rondom de Brockway Prize een meerdaagse workshop voor internationale poëzievertalers georganiseerd en worden de resultaten daarvan gepresenteerd tijdens een vertalerssymposium op het Poetry International Festival. Via een publicatie worden de laureaten van de Vertalersprijzen voor het voetlicht gebracht. Na de bekendmaking van de winnaar van de Europese Literatuurprijs op Manuscripta volgde onder de naam *Vertalersgeluk* een tournee langs Nederlandse boekhandels met de literair vertalers van de vijf shortlist-titels. Deze formule bleek erg succesvol en zal in de toekomst worden uitgebreid in samenwerking met andere partners zoals bibliotheken, scholen en leesclubs.

De inzet van vertalers op middelbare scholen of op universiteiten lijkt veel potentie te hebben. Bulkboek/Passionate organiseert in Rotterdam het evenement *De dag van de literatuur* voor scholieren uit de tweede fase. Het fonds wil samen met het onderwijs en vertalers projecten voor verschillende leeftijds- en doelgroepen bedenken, zoals bijvoorbeeld een vertaalwedstrijd (à la de Wiskunde olympiade).

De Amerikaanse auteur John Green heeft als writer in residence in Amsterdam laten zien dat een auteur met behulp van *social media* een grote fangroep van jongeren aan zich kan binden ('my writing is inextricably linked with other media: I believe in going to teenagers where they are – hyves, facebook, twitter, YouTube – and building relationships with them so that they might become readers, and more broadly, engaged citizens of the world'). Het Letterenfonds wil een lezingenreeks initiëren, zoals SSS dat voor auteurs doet, waarin speciaal aandacht kan worden besteed aan algemene vertaalkwesties of aan de verschijning van belangwekkende vertalingen. Deze lezingen zouden

niet alleen een algemeen publiek moeten trekken, maar ook studenten van de vertaalopleidingen. Het fonds heeft op dit moment al ervaring met buitenlandse writers in residence en hun Nederlandse vertalers die samen een optreden verzorgen voor de Masteropleiding Literair Vertalen. Tevens zal het fonds aansluiting zoeken bij vertaalactiviteiten die door andere organisaties worden ontplooid, zoals de Vertaalslag van de Werkgroep Literair Vertalers (VvL) en SLAA, en de manifestatie Nederland Vertaalt van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Het fonds beoogt het werk en de inhoudelijke kennis van de vertaler door middel van al deze activiteiten voor steeds meer partijen zichtbaar te maken: voor de auteur, de uitgever, de recensent en voor het publiek. Een voorbeeld van hoe de initiatieven van het fonds een auteur en vertalers tot grote hoogte kunnen stuwen is de roman *De niet verhoorde gebeden van Jacob de Zoet* van de Britse David Mitchell. De research voor dit boek kon Mitchell dankzij bemiddeling van het fonds aan het NIAS te Wassenaar doen en de vertalers hadden met behulp van een werkbeurs voldoende tijd om te werken aan de moeilijke tekst. Door de keuze van de boekhandelaars kwam het boek terecht op de longlist van de Europese Literatuurprijs en vertalers Harm Damsma en Niek Miedema namen het stokje over van de auteur door tijdens de *Vertalersgeluktournee* in vijf steden een interessant betoog te houden over hun vertaalkeuzes.

Schwob.nl

In Nederland wordt van oudsher veel vertaalde literatuur uitgebracht. Wel staat de vertaalde literatuur bij de uitgeverijen onder toenemende druk en is een groot deel van de vertalingen afkomstig is uit slechts één taalgebied: het Engelse. Het Nederlands Letterenfonds wil de positie van literatuur-in-vertaling versterken en heeft om die reden de website Schwob.nl opgericht, die onvertaalde literatuur prominent in beeld brengt en de vertaling van moderne klassiekers ondersteunt.

Schwob.nl wil Nederlandse lezers, leraren, universitair docenten, studenten, boekhandelaren én uitgevers nieuwsgierig maken naar literatuur uit cultureel minder bekende landen, zoals de nieuwe lidstaten van de Europese Unie, de Aziatische landen, de Arabische wereld en de herkomstlanden. In de komende beleidsperiode wil het Nederlands Letterenfonds het Schwob-project uitbouwen tot een Europees vertaalproject, met internationale partners en substantiële Europese financiering.

Op Schwob.nl wordt maandelijks een onvertaalde (modern-)klassieke auteur voorgesteld. Deze klassieken worden door het netwerk van vertalers in en uit het Nederlands, buitenlandse uitgevers en zusterfondsen aangedragen en door een redactie getoetst. De website vormt een bron van informatie voor Nederlandse uitgevers en redacteurs, bij het zoeken naar titels voor het aanbod van vertaalde literatuur. Voor uitgevers is er de mogelijkheid om een promotie- of een vertaalkosten subsidie aan te vragen. De commissie die de aanvragen beoordeelt, bestaat uit een uitgever, een boekhandelaar en een vertaler, om de aanvraag niet alleen op literaire kwaliteit, maar ook op ondernemerschap te kunnen toetsen. Als het aantal verkochte exemplaren hoger blijkt dan bij de

aanvraag ingeschat, vloeit de subsidie terug naar de regeling.

In 2012 zal Schwob zijn promotie-activiteiten uitbreiden naar de lezer. Daarbij zal worden samengewerkt met de boekhandel, de bibliotheken en het onderwijs, alsook met literaire websites en dagbladen. Hiervoor wordt het aanbod op de website uitgebreid met klassieken die al in het Nederlands verkrijgbaar zijn. Vanaf 2013 wil Schwob een Europees samenwerkingsverband creëren met een viertal zusterfondsen en zo een begin maken van een internationaal netwerk. De website wordt een meer-talig instrument, dat door de verschillende partners gezamenlijk beheerd wordt. Daarop vooruitlopend zal Schwob.nl vanaf 2012 ook een Engelstalige versie kennen. Met de partners wordt samengewerkt op het gebied van overkoepelende promotie.

Om deze uitbreiding van Schwob te kunnen financieren, zal het Nederlands Letterenfonds samen met de partners in 2012 een aanvraag voor een tweejarige subsidie indienen bij het Cultuurprogramma van de Europese Commissie. Het fonds wil per 2014 met een groep van acht partners een aanvraag voor een vijfjarige subsidie bij de Europese Commissie indienen.

Deskundigheidsbevordering Nederlands-vreemde taal

Om Nederlandse auteurs een goede uitgangspositie op de internationale markt te verschaffen, is de kwaliteit van de vertalingen van hun werk cruciaal. Het fonds hanteert een aantal instrumenten om nieuwe talenten te ontdekken en de kwaliteit van actieve vertalers te handhaven dan wel te verbeteren. Bij het opleiden van nieuwe vertalers ligt de nadruk op talen waar daar behoefte aan is, en dan met name op de BRIC-landen, de Arabische landen en Turkije. Ook in de komende beleidsperiode zal het Letterenfonds verschillende samenhangende instrumenten hanteren voor de deskundigheidsbevordering van buitenlandse vertalers.

Allereerst het organiseren van vertaalworkshops in de brontaal en in de doeltaal. De confrontatie met vertalingen van andere deelnemers draagt bij tot reflectie op het eigen werk en zo op verbetering van de kwaliteit. De vertaalworkshops worden waar mogelijk mede gefinancierd door het ELV en het Vlaams Fonds voor de Letteren. Daarnaast zijn er drie programma's, waaronder een mentoratenprogramma in samenwerking met het ELV waarbij vertalers beginnende collega's begeleiden. Voorwaarde is dat de beginnende vertaler over een vertaalcontract beschikt. Ook is er een coachingsprogramma dat vertalers in staat stelt deskundige hulp in te roepen als zij voor een vertaling specialistische ervaring missen, en een fellowshipprogramma waarbij Nederlandse literaire beroepsvertalers workshops, lezingen en vertaalcolleges geven aan buitenlandse instellingen en universiteiten.

In het Vertalershuis Amsterdam kunnen ieder jaar gemiddeld 45 buitenlandse vertalers uit het Nederlands aan een vertaling werken, in opdracht van een buitenlandse uitgever. Daarbij biedt het verblijf alle ruimte om kennis van de Nederlandse taal en cultuur op te doen, te overleggen met de auteurs die zij vertalen en contact te leggen met Nederlandse uitgevers.

In 2012 start 'La fabrique européenne des traducteurs', een Europees opleidingsprogramma (mede door het Vertalershuis Amsterdam geïnitieerd), waarbij jonge talenten gedurende een periode van twee maanden intensief worden begeleid bij een vertaalproject en workshops volgen over algemene onderwerpen als vertaalstrategie.

En tot slot zijn er de Literaire Vertaaldagen, jaarlijks georganiseerd door het Vertalershuis Amsterdam met financiële steun van een vijftal instellingen, waaronder het Letterenfonds. Dit grootste vertalers-evenement ter wereld wordt door ruim 350 vertalers in en uit het Nederlands bezocht.

Deskundigheidsbevordering vreemde taal-Nederlands

De huidige generatie goed opgeleide, professioneel werkende vertalers vergrijst snel. Voor de opleiding van nieuwe vertalers in het Nederlands en het verbeteren en handhaven van de kwaliteit van reeds actieve vertalers wordt samengewerkt met het ELV, dat voor deze doelgroep elk jaar een aantal vertaalworkshops organiseert. Bij de deskundigheidsbevordering van vertalers in het Nederlands worden in aanvulling op het hierboven genoemde instrumentarium, drie extra instrumenten toegepast:

Het is van groot belang dat bij de Master Literair Vertalen, die in 2012 voluit start, ervaren beroepsvertalers worden ingezet om hun kennis en kunde over te dragen. Omdat het moeilijk is deze vertalers in te passen in de universiteitsstructuur, stelt het fonds jaarlijks drie talentbeurzen ter beschikking aan de meest talentvolle en gemotiveerde Masterstudenten. Een talentbeurs stelt deze studenten in staat gedurende 80 uur per studiejaar een beroep te doen op een ervaren vertaler met een bijzonder specialisme. Daarnaast financiert het fonds een aantal intensieve Masterclasses waarin ervaren beroepsvertalers lesgeven aan de Masterstudenten.

De VertalersVakschool Amsterdam (VVs) is een particulier opleidingsinstituut, waar ervaren literair vertalers als docenten hun kennis en ervaring doorgeven aan aspirant-collega's. Momenteel duurt de opleiding twee jaar maar voor toptalenten wordt deze verlengd met zes maanden, waarin ze de gelegenheid krijgen onder begeleiding een eindvertaling te maken. Vanuit het oogpunt van excellentie is deze verlenging van de opleiding van groot belang, reden waarom het fonds aan de financiering ervan bijdraagt.

Tot slot geeft het Letterenfonds vertalers uit het Frans, Engels of Spaans die een boek van een Canadese, Noord- of Zuid-Amerikaanse auteur onder handen hebben, de mogelijkheid drie weken in het Banff Literary Translation Centre in Canada te verblijven. In veel gevallen betreft het hier een gezamenlijk verblijf met de auteur, zodat in overleg aan de vertaling kan worden gewerkt.

De tijd dat een literair werk op eigen kracht een succes kon worden, ligt geruime tijd achter ons. De promotie van literatuur, het vergroten van de zichtbaarheid van auteurs en hun werk, is een wezenlijk en omvangrijk aspect van het literaire bedrijf geworden.

Hoofdstuk 3 Literaire manifestaties & HGIS

De tijd dat een literair werk op eigen kracht een succes kon worden, ligt geruime tijd achter ons. De promotie van literatuur, het vergroten van de zichtbaarheid van auteurs en hun werk, is een wezenlijk en omvangrijk aspect van het literaire bedrijf geworden. Die promotie is een zaak van nauwe samenwerking tussen auteurs, uitgeverijen, festivals, media – het Letterenfonds speelt hierin een actieve rol als bemiddelaar en als organisator.

Een geslaagd literair vertaalbeleid is niet denkbaar zonder het doelgerichte presenteren van auteurs op grote internationale podia. In de afgelopen jaren heeft het fonds, door een doelmatige inzet van HGIS-middelen, een aantal succesvolle literaire manifestaties doen plaatsvinden in onder andere Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Duitsland en China.

Deze manifestaties stelden Nederlandse auteurs in staat om zich in een internationale context te presenteren en te profileren. Het fonds wijst nog eens met nadruk op het belang van een expansief en efficiënt manifestatiebeleid, gebaseerd enerzijds op eigen presentaties in het buitenland, anderzijds op gerichte investering in de belangrijkste internationale festivals in strategisch belangrijke landen en taalgebieden, en in nieuwe economieën.

Lokale partners (podia, festivals, uitgevers) dragen altijd voor een belangrijk deel bij aan de financiering van fondsmanifestaties. In de komende beleidsperiode zal actief gezocht worden naar sponsoring van deze programma's. Met name een in het buitenland succesvol en aansprekend *format* als 'Café Amsterdam' biedt daartoe mogelijkheden.

De recente manifestatie 'Open landscape, open book' op de Beijing International Book Fair in september 2011 is een voorbeeld van hoe dergelijke manifestaties functioneren binnen de activiteiten van het fonds. In de zeven jaar die aan het gastlandschap vooraf gingen, werden nauwe contacten gelegd met Chinese uitgevers en overheden, talloze titels verkocht in verschillende genres en veel kennis vergaard over het Chinese literaire bedrijf en de plaats en functie van de literatuur in de Chinese samenleving. Die kennis en contacten konden bij het gastlandschap optimaal worden benut, Nederlandse schrijvers betraden zo een (zeer omvangrijke) markt waarin zij met één of meer boeken reeds een plaats hadden verworven, zij troffen een goed geïnformeerde pers die op hun komst was voorbereid en die hun aanwezigheid van context voorzag. Tijdens de manifestatie in China werd ook nauw samengewerkt met de Nederlandse uitgevers, die enthousiast raakten over de mogelijkheden die de Chinese markt hen biedt, en met andere fondsen en instellingen

(Fonds BKVB, Van Gogh Museum, Rijksmuseum).

De site www.helanwenxue.org ter ondersteuning van het Nederlandse gastlandschap op de Beijing International Book Fair, trok binnen twee weken zesduizend bezoekers. De talrijke publieksprogramma's op de beurs en in Beijing, waaraan door Nederlandse en Chinese auteurs werd deelgenomen, werden door ca. 3.500 geïnteresseerden bijgewoond; het Nederlandse paviljoen op de beurs is door ca. 100.000 mensen bezocht. De manifestatie had een zeer omvangrijke weerklink in de Chinese media; de *ad value* van alle publiciteit rond het Nederlandse gastlandschap werd door pr-bureau Baxter geschat op ruim één miljoen euro.

Zo ziet het Nederlands Letterenfonds de rol van deze manifestaties: niet als een afronding van eerdere inspanningen gericht op de verkoop van vertaalrechten, maar als een startpunt voor een nieuwe, intensievere samenwerking, die door meerdere partijen kan worden voortgezet.

De interesse voor het gesproken woord over literatuur is de afgelopen twee, drie decennia wereldwijd sterk gegroeid. Daarmee hangt een toename samen van het aantal literaire festivals, in Nederland en met name daarbuiten. Veel grote steden die hun culturele klimaat serieus nemen, hebben of ambiëren een internationaal literair festival. De groei van het aantal literaire festivals (die in veel gevallen gepaard gaat met een toegenomen professionalisering) biedt auteurs meer ruimte voor optredens (al is daarin de afgelopen jaren juist in Nederland een teruggang waar te nemen).

Dit past bij de veranderende maatschappelijke rol van de schrijver – die rol is al lang niet meer beperkt tot de schrijfkamer. De hedendaagse auteur wordt geacht zelf actief bij de promotie van zijn of haar werk betrokken te zijn, contact te zoeken met het lezerspubliek, zich in de media te presenteren en uit te spreken over culturele en andere zaken. Daarbij komt dat auteurs voor hun inkomen steeds meer van optredens afhankelijk zijn geworden. Het Nederlands Letterenfonds hecht om deze redenen sterk aan een florerend festivalklimaat, in Nederland en ook daarbuiten.

Nederland kent van oudsher een ruim aanbod van culturele festivals – de literatuur vormt daarop geen uitzondering. De grote literaire festivals brengen internationale auteurs van formaat naar hun Nederlandse lezers, brengen diezelfde auteurs in contact met hun Nederlandse collega's, onderzoeken de raakvlakken met genres als muziek, film en design op een spannende manier en leveren een wezenlijke bijdrage aan de maatschappelijke zichtbaarheid van de literatuur in het algemeen en de Nederlandse auteur in het bijzonder. Festivals als Poetry International, Passionate, Crossing Border en Writers Unlimited (voorheen Winternachten) genieten een sterke nationale en internationale reputatie; Wintertuin is een innovatief festival dat met veel succes de Nederlands-Duitse grensregio bespeelt.

Internationaal

– HGIS-tender: internationale literaire manifestaties en ILMP

De HGIS-middelen zijn onontbeerlijk voor een succesvol promotie- en manifestatiebeleid van het

fonds. Ook in de komende beleidsperiode wil het fonds gezamenlijk met het ministerie op basis van een strategische analyse keuzes maken waarmee zowel de beleidsdoelen van OCW als die van het fonds zijn gediend. Een substantiële vermindering van de beschikbare middelen zal echter ingrijpende consequenties hebben voor de aanwezigheid van Nederlandse auteurs op buitenlandse podia en daarmee in het internationale literaire debat.

De toekenning van deze middelen aan het Letterenfonds heeft het mogelijk gemaakt om op een strategische manier de zichtbaarheid en de rol van de Nederlandse literatuur in het buitenland te vergroten. De kwaliteit en de effectiviteit van de eigen, door het fonds georganiseerde, literaire manifestaties is hiermee aantoonbaar verbeterd, mede omdat programmering op lange termijn mogelijk was en een verwechting met het vertaalbeleid tot stand werd gebracht. Om de hierboven genoemde redenen is ook de aanwezigheid en de kwaliteit van de presentatie van Nederlandse auteurs op belangrijke internationale festivals in het buitenland sterk gegroeid; deze groei is gerealiseerd dankzij het uit de gedelegeerde HGIS-middelen gefinancierde programma ILMP (Internationale Literaire Manifestaties en Projecten).

Het Nederlands Letterenfonds wil ook voor de komende beleidsperiode een beroep doen op de HGIS-middelen. Gezien de drastische vermindering van de totale HGIS-middelen, zal het fonds ook een proportioneel veel kleiner beroep doen op HGIS, te weten de helft van de huidige HGIS-bijdrage, namelijk € 345.000,- per jaar. (Ten aanzien van de verdeling van de HGIS-middelen zijn de cultuurfondsen tot een gezamenlijk voorstel gekomen; zie bijlage Samenwerking cultuurfondsen.) Het Letterenfonds wil die als volgt inzetten.

— Internationale manifestaties

Uit deze middelen zullen jaarlijks een à twee omvangrijke manifestaties worden georganiseerd (budget € 130.000,- per jaar). Daarnaast wordt een deel van het budget gereserveerd voor een grootschalige manifestatie, die eens in de drie jaar plaatsvindt (budget € 55.000,- per jaar). Het fonds wil nadrukkelijk onderzoek doen naar de mogelijkheden om in 2015 of daarna opnieuw een gastlandpresentatie op de Frankfurter Buchmesse te verzorgen, samen met Vlaanderen.

Andere geografische zwaartepunten en prioriteiten voor de komende jaren zijn Turkije en Rusland (beiden in 2012), Zuid-Amerika (Brazilië en Argentinië), Zuid-Afrika, de Arabische regio. Binnen Europa blijft het Duitse taalgebied verreweg de belangrijkste markt voor het Nederlandse boek; dat zal ook in de manifestatiekalender tot uitdrukking komen. Verder zijn en blijven de volgende landen en regio's van belang: Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Spanje, Italië en (in mindere mate) Oost-Europa en de Scandinavische landen.

In de komende jaren wil het Nederlands Letterenfonds de gevraagde HGIS-middelen aanwenden voor een aantal literaire manifestaties van verschillende omvang op de volgende plekken:

2013: Buenos Aires

Moskou

Nederland is uitgenodigd om gastland te zijn op de Feria Internacional del Libro in Buenos Aires, een drieweekse boekenbeurs die snel aan internationaal belang wint en een toenemende uitstraling heeft in de Spaanstalige literaire wereld. Het Café Amsterdam-programma dat het fonds op en rond de beurs wil organiseren, sluit nauw aan bij het culturele programma dat partnersteden Amsterdam en Buenos Aires voor 2013 voorbereiden. Met de gemeente Amsterdam zal hiervoor samenwerking worden gezocht.

Ook de boekenbeurs van Moskou, die zich aanvankelijk op non-fictie richtte, maar nu steeds meer ruimte biedt aan fictie en aan kinder- en jeugdliteratuur, wil graag Nederland verwelkomen als gastland in 2013. Een Nederlandse presentatie op de beurs in Moskou zou nauw aansluiten bij de viering van 400 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Rusland, waar verschillende culturele fondsen zich zullen presenteren.

2014: Brazilië

Wenen-Boedapest-Praag

Het fonds wil in de komende beleidsperiode haar inspanningen gericht op de Braziliaanse boekenmarkt verder intensiveren. Met het oog daarop wordt samenwerking gezocht bij het vermaarde literaire festival in Paraty (FLIP), dat jaarlijks een groot aantal gerenommeerde internationale auteurs naar Brazilië brengt.

In Midden- en Oost-Europa, waar de Duitse uitgevermarkt van oudsher op de voet wordt gevolgd, heeft de Nederlandstalige literatuur een sterke positie. Om die recht te doen wil het fonds in de steden Wenen, Boedapest en Praag een 'Café Amsterdam'-programma organiseren, met een aantal vertaalde auteurs. Ambassades en neerlandistiek werken in deze regio reeds intensief samen en beide zullen nauw bij Café Amsterdam worden betrokken.

2015: Duitsland (Frankfurter Buchmesse)

Het succes van het Nederlands-Vlaamse gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse in 1993 is al vaak gememoreerd; het belang van dat succes kan moeilijk worden overdreven. Het vormde het startsein voor een wereldwijde toename van interesse in Nederlandstalige literatuur, waar sindsdien veel Nederlandse auteurs en uitgeverijen van konden profiteren. Het Letterenfonds heeft goede contacten onderhouden met de beursorganisatie, die graag zou zien dat Nederland zich opnieuw in Frankfurt zou presenteren. Het fonds wil in het komend jaar onderzoeken of er bij Nederlandse overheden (beide ministeries, ambassade Berlijn en consulaat-Düsseldorf), bedrijfsleven (uitgeverijen) en de Vlaamse tegenhangers interesse bestaat voor een hernieuwde Nederlands-Vlaamse presentatie op de Buchmesse, die niet alleen de Duitse, maar de gehele internationale interesse in de Nederlandstalige literatuur sterk zou bestendigen en uitbouwen en die voor de generatie van schrijvers zoals Tommy Wieringa en Frank Westerman kan doen wat het *Schwerpunkt* van 1993 deed voor Cees Nooteboom en Harry Mulisch.

2016: Arabische regio

Beirut, Cairo, Abu Dhabi

Sinds enkele jaren spant het fonds zich in om meer Nederlandstalige literatuur in Arabische vertaling beschikbaar te maken. Daartoe wordt jaarlijks de boekenbeurs in Abu Dhabi bezocht en worden Arabischtalige catalogi gemaakt. Inmiddels is een tiental titels in het Arabisch verschenen, met name bij uitgeverijen in Libanon, Egypte en de Emiraten. Het Letterenfonds wil in 2016 op een aantal goedgekozen plekken in de regio een presentatie van Nederlandse literatuur organiseren – in samenwerking met uitgeverijen en de boekenbeurzen van Abu Dhabi, Cairo en Beirut.

– *ILMP*

Het Nederlands Letterenfonds wil het ILMP omvormen tot een programma waarin structurele samenwerkingsverbanden worden aangegaan met gerenommeerde internationale literaire festivals, met wie in de afgelopen jaren (via de ILMP-regeling en het Schrijversprogramma) goede contacten zijn opgebouwd. Door middel van deze samenwerkingsverbanden verzekert het fonds zich van jaarlijkse deelname van drie of meer Nederlandse auteurs aan de meest vooraanstaande literaire festivals ter wereld.

Deze opzet zal de aanwezigheid van Nederlandse auteurs op internationale literaire podia in belangrijke mate versterken. Door het ILMP om te vormen tot een aantal langjarige samenwerkingsverbanden en niet langer uit te gaan van aanvragen, wordt het mogelijk om naadloos aan te sluiten op het auteurs- en vertaalbeleid van het Letterenfonds. Recent verschenen publicaties van vertaalde Nederlandse literatuur worden in deze opzet ondersteund met een promotiebezoek van de Nederlandse auteur in kwestie.

Internationale partners waarmee het Nederlands Letterenfonds langjarig wil samenwerken, zijn in eerste instantie afkomstig uit de lidstaten van de Europese Unie, in het bijzonder uit de ons omringende landen, en uit de prioriteitslanden. Goede contacten zijn de afgelopen periode opgebouwd met het Edinburgh Book Festival in het Verenigd Koninkrijk, het Passa Porta-festival te Brussel, het Adelaide Writers Festival en het internationales literaturfestival berlin (ilb) en het Tanpınar-festival in Istanbul. Het PEN World Voices festival in New York, het Hay-on-Wye festival in Wales en het Harbourfront International Festival of Authors in Toronto zijn prominente podia voor de internationale profilering van Nederlandse literatuur.

Omdat ook het internationale literaire veld continu verandert, is het zinvol om de mogelijkheid voor samenwerking met nieuwe festivals open te houden. Om die reden zal een deel van het budget worden gereserveerd voor nieuwe buitenlandse aanvragers en voor incidentele aanvragen.

– *Internationale lezingenreeks*

Voor de organisatie van een internationale lezingenreeks in de bibliotheek, getiteld BookGymnastics, wil het fonds een bescheiden beroep doen op de HGIS-middelen – zie pagina 27.

– **Schrijversprogramma Buitenland**

Waar het manifestatiebeleid van het Nederlands Letterenfonds gericht is op het actief initiëren en organiseren van auteursoptredens in een gezamenlijk of thematisch verband, is het Schrijversprogramma Buitenland met name gericht op de ondersteuning van incidentele auteursoptredens, waarbij het initiatief in de regel genomen wordt door een buitenlandse uitnodigende instantie: een uitgeverij organiseert een *Lesereise* voor een Nederlands auteur, een internationaal poëziefestival nodigt een Nederlandse dichter uit, een buitenlands literair podium vraagt een Nederlands auteur voor een lezing of een interview. Belangrijkste criterium voor steun van het Nederlands Letterenfonds aan een buitenlands auteursoptreden is dat van de auteur in kwestie werk in vertaling beschikbaar is. De subsidie bestaat in de regel uit reiskosten; de uitnodigende instantie dient zich terdege aan het optreden te committeren en voor verblijfkosten en een honorarium zorg te dragen.

De komende beleidsperiode zal er nog zorgvuldiger worden gekeken naar de aanvragen voor het Schrijversprogramma, met name naar publieksbereik en publicitaire uitstraling. Het fonds streeft naar een professionele publiek-private samenwerking, waarbij het fonds een bijdrage kan leveren in de promotie van het vertaalde boek en het vergroten van de zichtbaarheid van Nederlandse auteurs buiten de landsgrenzen.

Nationaal

– *Nieuwe meerjarenregeling Nederlandse literaire festivals*

De bestaande regeling Meerjarige Subsidies Nederlandse Literaire Manifestaties is in goed overleg met het ministerie van OCW aangepast aan de nieuwe situatie, waarin vijf professionele literaire festivals structureel worden ondersteund met van te voren vastgestelde normbedragen. Ook in de nieuwe opzet blijft de kwaliteit van het gebodene de belangrijkste leidraad voor de beoordeling van de nieuwe aanvragen 2013-2016; daarnaast zijn ondernemingszin en publieksbereik belangrijke criteria. Ook is er binnen deze regeling ruimte gemaakt voor ondersteuning van twee literair-educatieve organisaties. Stichting Lezen zal een bindend advies uitbrengen over de beoordeling van deze laatste categorie.

Het Nederlands Letterenfonds heeft de ambitie om via de ondersteuning van de literaire en de literair-educatieve organisaties de kwaliteit van het Nederlandse literaire landschap te blijven waarborgen en stimuleren.

– *Incidentele regeling Nederlandse literaire festivals*

Per 1 januari 2009 heeft het fonds de verantwoordelijkheid op zich genomen voor een incidentele binnenlandse subsidieregeling voor literaire manifestaties. Dankzij een slagvaardige en laagdrempelige werkwijze is het fonds er de afgelopen jaren in geslaagd om diversiteit van het Nederlandse literaire festivalaanbod te waarborgen, nieuw initiatief te stimuleren en regionale spreiding te bevorderen. Ook binnen deze regeling is ruimte gemaakt voor ondersteuning van een literair-educatieve organisatie. Het Nederlands Letterenfonds zal in de komende jaren ruimte blijven bieden aan waardevolle literaire projecten die zowel van lokaal als landelijk belang zijn.

Residenties

Het Nederlands Letterenfonds kent een groot aantal verschillende mogelijkheden voor auteurs en vertalers om gedurende enige tijd de eigen werkplek te verruilen voor een andere werkomgeving in binnen- of buitenland. Deze residenties dienen uiteenlopende doelen. Nederlandse auteurs en vertalers wordt de mogelijkheid geboden om zich te begeven in een anderstalige literaire omgeving, een internationaal netwerk op te bouwen, onderwijs aan studenten te verzorgen en het eigen werk in het buitenland te promoten.

Andersom wordt aan bijzondere gastschrijvers uit het buitenland de kans geboden om in Nederland onderzoek te doen en een blijvende band met ons land op te bouwen. Sommige residenties zijn sterk aan het auteursbeleid gelieerd, met veel ruimte voor de schepping van nieuw werk, andere hebben een nauwe samenhang met het vertaal- en promotiebeleid en concentreren zich op de zichtbaarheid van vertaalde literatuur en op deskundigheidsbevordering. In de voormalige woning van de familie van Anne Frank aan het Merwedeplein biedt het fonds jaarlijks een schrijver onderdak, die in eigen land in de uitoefening van zijn schrijverschap wordt belemmerd, in het kader van 'Amsterdam Vluchtstad'.

De schrijversresidenties vormen een beleids terrein waarop het fonds haar expertise en kennis over de volle breedte kan benutten. Door actief en adequaat te bemiddelen (en door verblijfsbeurzen te verstrekken) wordt een brug geslagen tussen verschillende regelingen, wordt er geïnvesteerd in de ontwikkeling van auteurs en vertalers en dient hun kunstenaarschap tegelijkertijd een maatschappelijk belang. Het programma is intensief en op maat en helpt de auteur of vertaler om zijn of haar werk zichtbaar te maken en onder de aandacht te brengen bij een nieuw publiek. Een goed voorbeeld hiervan is de residentie aan het NIAS in Wassenaar, waar jaarlijks een Nederlands auteur verblijft te midden van een gezelschap buitenlandse topwetenschappers. Voor bijna alle residenties geldt dat er sprake is van nauwe samenwerking met en cofinanciering door andere partijen. Bij de Amsterdamse auteursresidentie op het Spui zijn het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Spui25 en Athenaeum Boekhandel betrokken – niet alleen inhoudelijk maar ook financieel. Ook de residenties bij het NIAS en het Ledig House (New York) worden voor een belangrijk deel medegefinancierd door de gastheer instantie.

Het voormalig woonhuis van de dichter A. Roland Holst in Bergen neemt binnen het residentie-aanbod een aparte plaats in. Dit huis wordt sinds 2002 te huur aangeboden aan Nederlandstalige schrijvers en vertalers door het Bert Schierbeekfonds, een particulier fonds dat door het Nederlands Letterenfonds wordt beheerd. Elk jaar opnieuw is de vraag naar een verblijf in het huis, dat een bijzondere literair-historische betekenis heeft, vele malen groter dan het aanbod. Aangezien het Bert Schierbeekfonds bijdraagt in de kosten van de huur (het gaat telkens om een verblijf van een maand) en daarmee inteert op het vermogen, zal de komende beleidsperiode intensief gezocht worden naar externe, private financiering, teneinde dit schrijvershuis te kunnen blijven openstellen voor verhuur aan schrijvers en vertalers.

In een tijd waarin de veranderingen in het boekenbedrijf elkaar in hoog tempo opvolgen, ziet het fonds voor zichzelf een rol als aanjager van discussie en gesprek, als instelling die de Nederlandse boekenbranche waar mogelijk kan informeren en vanwege haar internationale positie *best practices* en *lessons learned* kan aanreiken.

Hoofdstuk 4 Informatie en communicatie

Het Nederlands Letterenfonds is een instelling met een breed werkterrein, en het beheert een groot aantal regelingen, subsidiemogelijkheden, activiteiten en samenwerkingen. Steeds meer mensen wenden zich tot het fonds met verzoeken om informatie, advies, ondersteuning of samenwerking. Glasheldere, volledige en makkelijk bereikbare communicatie over wat het fonds is, wat het doet en wat het voorstaat is om deze redenen belangrijker dan ooit. Ook de internationale buitenwereld van het fonds wordt steeds groter. Ook vanuit China, de Arabische wereld en Zuid-Afrika wenden mensen zich tot het fonds voor informatie over Nederlandse literatuur. In deze uiteenlopende behoeften wordt voorzien via websites, digitale nieuwsbrieven, brochures, papieren publicaties, social media, persberichten en bijeenkomsten.

De nieuwe tweetalige website letterenfonds.nl en bijbehorende digitale nieuwsbrieven zullen een centrale rol spelen. Het fonds zal daarbij ook sociale media inzetten om te attenderen op de vele verschillende activiteiten. Nieuwe Nederlandse boeken worden uitgelicht in brochures over fictie, kinderboeken en non-fictie, die verstuurd worden aan een groot adressenbestand van buitenlandse uitgeverij en redacteuren. Schwob.nl zal worden uitgebouwd tot een Europees platform voor literatuur-in-vertaling.

In een tijd waarin de veranderingen in het boekenbedrijf elkaar in hoog tempo opvolgen, ziet het fonds voor zichzelf een rol als aanjager van discussie en gesprek, als instelling die de Nederlandse boekenbranche waar mogelijk kan informeren en vanwege haar internationale positie *best practices* en *lessons learned* kan aanreiken. Om die rol te kunnen vervullen, zal het fonds geregeld uitwisselingen initiëren: door de nieuwe bibliotheek te benutten als locatie voor openbare gesprekken en presentaties, en door deze betrokkenheid en kennis in papieren en digitale publicaties te delen met een breder publiek.

Websites en digitale nieuwsbrieven

De verschillende websites en digitale nieuwsbrieven zijn belangrijke instrumenten om onze doelgroepen te bereiken met informatie over de activiteiten van het fonds. Ook bieden de websites toegang tot kennis die binnen de organisatie is verzameld, zoals bijvoorbeeld de database van vertalingen van Nederlandse literatuur.

In voorbereiding is de tweetalige website letterenfonds.nl, die de voor de fusie ingerichte tijdelijke website en de oude websites van de fusiepartners zal vervangen. Deze website zal alle activiteiten van het Letterenfonds belichten en een helder overzicht

bieden van subsidieregelingen en bijbehorende aanvraagprocedures. Tevens zal het nieuws over Nederlandstalige literatuur melden en het werk van schrijvers en vertalers onder de aandacht brengen. Via de presentatie van resultaten draagt de site bij aan de transparantie van het fondsbeleid. Ook worden veranderingen in regelingen en actuele fondsberichten via digitale nieuwsbrieven onder de aandacht gebracht.

Voor het buitenland wordt Engelstalige informatie aangeboden over (recente) Nederlandstalige literatuur. Daarnaast wil het fonds in de komende beleidsperiode via de eigen website een groter aanbod van titels ontsluiten ten behoeve van de promotie naar het buitenland. Gedacht wordt aan thematische lijnen, bij voorbeeld coming-of-age boeken uit Nederland, jonge schrijvers uit Nederland enzovoort. Een dergelijke presentatie biedt verdieping aan het door het fonds gesubsidieerde boekenaanbod en houdt titels langer in zicht. Door een digitale presentatie en een thematisch aanbod kunnen meer titels van meer schrijvers langer onder de aandacht worden gebracht. Essentieel blijft daarbij de persoonlijke benadering van buitenlandse uitgeverij die op belangrijke titels zullen worden geattendeerd.

De website zal voldoen aan de standaarden die door de overheid in de 'webrichtlijnen' zijn vastgelegd. De vormgeving en indeling van de site zal 'responsive' zijn en zich aanpassen aan de omgeving waarin de website wordt bekeken. De informatie zal hierdoor op een veelheid van *devices* (smart phones, tablets, pc's et cetera) op een gebruiksvriendelijke manier zijn te raadplegen. Voorts zal de website op veel terreinen aansluiten bij de door het fonds gebruikte ICT-architectuur (zie pagina 27).

Meer dan voorheen zal de nieuwe site het uithangbord van het Nederlands Letterenfonds zijn, de digitale presentatie van alle activiteiten van het fonds in hun samenhang. Het Letterenfonds heeft de ambitie om met de nieuwe website de zeer uiteenlopende en onderscheiden doelgroepen van het fonds snel, adequaat en grondig te kunnen informeren en verder te helpen.

Social media

Sociale media zijn een manier om informatie zichtbaar te maken en te delen met een breed publiek van zowel vakgenoten als geïnteresseerden. Het fonds is, zoals reeds opgemerkt, sinds 2011 actief op de verschillende sociale media, vooral Facebook en Twitter. Van de internationale conferentie over het digitale uitgeven in januari 2011 werden filmpjes op YouTube en een beeldverslag op Flickr geplaatst. Op de Beijing International Book Fair is extensief door het fonds en door volgers van het fonds getwitterd over alle verschillende evenementen en de bijbehorende discussie; via Facebook waren foto's en video's te zien. Ook worden volgers via Twitter en Facebook geattendeerd op bekroningen van nieuwe literatuur, die mede op basis van financiële ondersteuning van het fonds tot stand kwam. Deze plekken zijn bij uitstek geschikt voor het delen van nieuws over bijzondere vertalingen, prijzen, recensies en alle verschillende activiteiten die het fonds organiseert.

Publicaties buitenland

Voor de promotie van Nederlandstalige literatuur in het buitenland worden jaarlijks verschillende brochures uitgebracht. Grofweg vallen deze in twee soorten uiteen; brochures die recente titels in een bepaald genre presenteren en brochures die zich op een regio of land richten.

Onder de eerste categorie bevinden zich de bekende brochures van het fonds als *Ten Books from Holland and Flanders* (twee maal per jaar, in samenwerking met het VFL), *Quality Non-Fiction from Holland* en *Children's Books from Holland* (beide eenmaal per jaar). Deze brochures worden verstuurd naar ruim 3.000 buitenlandse uitgeverij, en verspreid op de boekenbeurzen die het fonds jaarlijks bezoekt. De verschijning van deze brochures wordt aangekondigd door een speciale digitale nieuwsbrief *Highlights*, die de boeken inleidt en verwijst naar de locatie op de website waar de brochure als pdf kan worden gedownload.

De brochures die onder de titel *Panorama Holland* verschijnen, worden specifiek voor een land of regio gemaakt. Meestal is dit ter ondersteuning van een bezoek van medewerkers aan een belangrijke boekenbeurs in gebieden waar men met Engelstalige publicaties niet zonder meer kan volstaan. Deze publicaties presenteren een kleine vijftig titels in verschillende genres, in de taal van het aandachtsgebied. Aandacht wordt gegeven aan zowel recente titels als klassieke titels. In de vorige beleidsperiode is dit waardevolle instrument met succes ingezet voor de introductie van Nederlandstalige literatuur voor de Chinese en Arabische wereld. In de komende periode zal het ook in andere aandachtsgebieden als Zuid-Afrika, Brazilië en Rusland worden gebruikt om aandacht te vragen voor het Nederlandse boek.

Podium voor ontmoetingen en debat

De nieuwe behuizing van het Nederlands Letterenfonds, met name de bibliotheek, biedt mogelijkheden om een aantal bijeenkomsten en evenementen binnenshuis te organiseren, waarvoor voordien elders ruimte moest worden gehuurd. Te denken valt aan de internationale non-fictieconferentie, de jaarlijkse bijeenkomst van alle fondsadviseurs en de halfjaarlijkse bijeenkomst voor *rights managers* van Nederlandse uitgeverijen.

Verder wil het Letterenfonds in de bibliotheek een aantal bijeenkomsten organiseren over de toekomst van het boekenvak. Onder de titel *Book-Gymnastics* (in samenwerking met het Nederlands Uitgeversverbond, de VvL en andere stakeholders, zoals uitgeverij, boekhandelaren, auteurs, vertalers en critici) zal een lezingenreeks worden opgezet over recente ontwikkelingen in en de toekomst van het boekenvak, waarvoor met name internationale sprekers zullen worden uitgenodigd.

Deze is bedoeld om het Nederlandse boekenvak in staat te stellen kennis te nemen van internationale ontwikkelingen. Het sluit aan bij de ambitie van het fonds om initiator en aanjager te zijn van debat, discussie en uitwisseling. Via papieren en digitale publicaties zullen deze discussies worden gedeeld en voortgezet.

Bibliotheek en documentatie

Het Letterenfonds beschikt over een bibliotheek van in het buitenland verschenen Nederlandstalige literatuur, (door het fonds ondersteunde) oorspronkelijke Nederlandstalige literatuur in alle genres en in het Nederlands vertaalde wereldliteratuur. De unieke collectie buitenlandse vertalingen omvat momenteel ruim 11.250 titels, zowel door het fonds gesubsidieerd als niet gesubsidieerd. Die laatste categorie is ontstaan dankzij schenkingen van vertalers, auteurs, het Vlaams Fonds, Nederlandse uitgeverijen en de aankoop van vertalingen.

Het bestand van vertalingen van Nederlandse en Vlaamse auteurs wordt ontsloten via de vertalingendatabank, waarin informatie wordt gegeven over inmiddels meer dan 16.200 vertaalde titels. De afgelopen jaren werd de vertalingendatabank gemiddeld 25.000 maal per jaar bezocht. Met de komst van de nieuwe website ontstaat de mogelijkheid om vanaf andere sites resultaten uit de databank op te vragen. Het Vlaams Fonds voor de Letteren en de Nederlandse Taalunie participeren in het vertalingendatabank-project.

De afdeling documentatie beheert een omvangrijk recensiearchief, met zowel Nederlandse recensies als besprekingen van vertalingen van Nederlandse literatuur in buitenlandse kranten en tijdschriften. Regelmatig worden bezoekers in de bibliotheek ontvangen die vertalingen of het recensie-archief willen raadplegen: onderzoekers, studenten, journalisten, vertalers.

Het fonds is betrokken bij de totstandkoming van een groot en belangrijk deel van de Nederlandse literatuur – oorspronkelijk, vertaald en in vertaling. Die unieke positie schept de mogelijkheid om parallel aan deze papieren collectie een bibliotheek met e-books op te bouwen, die in de toekomst ongekende mogelijkheden kan bieden voor onderzoek op het gebied van literatuur- en vertaalwetenschap en cultureel erfgoed.

ICT

De komende beleidsperiode staat in het teken van de overgang naar een nieuwe ICT-structuur. De van de fusiepartners overerfde ICT-architectuur zal worden vervangen door een omgeving waarin het aantal verschillende systemen sterk wordt teruggebracht en die alle processen van het fonds zal dekken en ondersteunen. De nieuwe ICT-structuur is moeiteloos aan te passen aan nieuwe ontwikkelingen en biedt op inzichtelijke wijze mogelijkheden om managementinformatie te verkrijgen en het proces te bewaken. Ook zal de architectuur zich openstellen voor communicatie met andere applicaties. Aanvragers kunnen online formulieren invullen, een adreswijziging doorvoeren, hun abonnement op persberichten en nieuwsbrieven beheren, en toegang krijgen tot andere vastgelegde gegevens. Deze ontwikkelingen sluiten aan bij het bredere streven om overheden toegankelijker te maken en aanvraagprocedures te vereenvoudigen.

Fondsenwerving en sponsoring

De subsidies van het fonds sluiten in meerderheid aan op projecten die zijn geïnitieerd door auteurs in samenwerking met literaire uitgeverij. De private financiering en verwevenheid met de markt is

daarmee gegarandeerd. Als voorwaarde voor een projectsubsidie geldt immers dat de uitgever de publicatie en promotie verzorgt en aan de auteur of vertaler een vastgelegd honorarium biedt. Hiermee zijn kosten gemoeid en worden financiële risico's gelopen, ook door de boekhandel.

Voor wat betreft overige subsidieactiviteiten heeft het aanboren van andere – private – financieringsbronnen, zoals crowdfunding de aandacht. Om private financiering tot een succes te maken is het belangrijk dat de doelen zorgvuldig worden gekozen en gedefinieerd. Zo is er voor het Roland Holsthuis te Bergen, dat door het Bert Schierbeekfonds wordt verhuurd aan schrijvers en vertalers, vanaf 2014 geen budget meer. Gezien de grote en positieve belangstelling van publiek en media, is private financiering hier kansrijk.

Daar waar het accent van de subsidieregeling ligt op research en development en de risico's te groot zijn om als uitgever te dragen, kan het fonds inspringen, zoals op het gebied van digitale literatuur.

De internationale manifestaties die het Fonds organiseert, worden voor een aanzienlijk deel lokaal gefinancierd, dat wil zeggen door de buitenlandse partners. Het fonds wil daarnaast meer op zoek gaan naar sponsors voor programma's of programma-onderdelen. Voor bedrijven kan het interessant zijn om hun naam te verbinden aan een programma als bijvoorbeeld 'Café Amsterdam', dat verschillende geslaagde buitenlandse edities heeft gekend en dat als literair format overal aanspreekt.

Het vertaalbeleid – de rol van vertalers als culturele bemiddelaars – staat hoog op de Europese culturele agenda. Voor een aantal grensoverschrijdende projecten zal het Letterenfonds daarom een beroep doen op de Europese cultuurprogramma's. Dit geldt de activiteiten van het Vertalershuis (in samenwerking met andere Europese Vertalershuizen) en Schwob.nl.

Initiatieven van de overheid als de Geefwet en de inrichting van een aanspreekpunt voor het mecenaat zijn belangrijk en worden door het Nederlands Letterenfonds met grote belangstelling gevolgd. Maar het fonds zal in de komende periode vooral ook zelf actief onderzoeken hoe een intelligente rolverdeling tussen het Fonds (als publieke-overheidspartij) en particuliere partijen tot stand kan worden gebracht, en op welke beleidsterreinen dit het meest geëigend en effectief is. Bij het ontwikkelen van een instrumentarium, het opbouwen van kennis zal het Letterenfonds nauw samenwerken met de andere cultuurfondsen. Zorg voor kwaliteit, diversiteit en kansen bieden aan nieuw talent en innovatie staan daarbij voorop.

Hoofdstuk 5 Organisatie, financiën en formatie

Organisatie

Het Nederlands Letterenfonds bestaat uit een bestuur, een raad van advies, een selectiecommissie voor leden van de raad van advies en een bureau dat deze organen ondersteunt en zelf activiteiten ontplooit. Het Letterenfonds is onderverdeeld in vier afdelingen: auteursbeleid, vertaalbeleid, promotie en informatie, en bedrijfsvoering. De dagelijkse leiding van het Letterenfonds, de coördinatie van de verschillende stichtingsorganen en de externe positionering van het fonds berust bij de directeur. De directeur is door het bestuur gemandateerd het merendeel van de subsidiebesluiten te nemen.

Het Nederlands Letterenfonds neemt tussen de cultuurfondsen een bijzondere positie in. Niet alleen vanwege de omstandigheid dat het veel nadrukkelijker dan andere kunst disciplines nauw samenwerkt met commerciële partijen maar ook omdat het zijn statutaire missie is de promotie van de Nederlandstalige literatuur buiten Nederland te verzorgen: een uitdagende, specialistische en arbeidsintensieve activiteit. Een noodzakelijke taak om de internationale verbreiding van hoogstaande literatuur uit een klein taalgebied te kunnen bevorderen en de markt voor de Nederlandstalige literatuur te verruimen.

Profiel bestuursleden, raad van advies, selectiecommissie

– Bestuur

Het bestuur van het Nederlands Letterenfonds bestaat uit maximaal negen personen die in meerderheid beschikken over deskundigheid op het gebied van de Nederlandse letteren en vertaalde literatuur. Tevens is binnen het bestuur juridische en/of financiële deskundigheid, deskundigheid op het gebied van de Friese letteren en het uitgeven van literatuur en publieksbereik aanwezig.

– Selectiecommissie

Kandidaten voor de raad van advies worden geselecteerd door een selectiecommissie. De selectiecommissie bestaat uit de directeur van het Nederlands Letterenfonds en twee externe deskundigen, waarvoor de Vereniging van Letterkundigen en de Literaire Uitgevers Groep elk ieder een kandidaat voordragen.

– Raad van advies

In de raad van advies zitten personen met een brede kennis van de nationale en internationale letterkunde. Daarnaast hebben een groot aantal leden nog specifieke deskundigheid op tenminste één van de volgende gebieden: literair proza, de literaire vertaling, poëzie, (geïllustreerde) kinder- en jeugdboeken, Friese letterkunde, literaire uitgaven, interculturele letteren, literair erfgoed, organisatie, literaire festi-

vals, kennis van buitenlandse taal en cultuur, promotie, marketing, ondernemerschap, digitale en sociale media, en ICT. Voor de beoordeling van specifieke aanvragen worden per regeling adviescommissies gevormd met leden uit de raad van advies in een zodanige samenstelling dat de voor die aanvragen vereiste *know how* in ruime mate aanwezig is.

Op dit moment bestaat de raad van advies uit 43 leden, die allen deskundigheid hebben op het gebied van literaire kwaliteit, de (inter)nationale betekenis van activiteiten en de vraag of het project aanvullend is op bestaand aanbod. Daarnaast hebben de huidige leden deskundigheid op het gebied van ondernemerschap: tenminste 5 leden; internationale betekenis activiteiten: tenminste 20; publieksbereik tenminste 4; participatie en educatie: tenminste 9; R&D en talentontwikkeling: tenminste 12. Wanneer in de toekomst nieuwe leden worden benoemd is het streven om het totaal aantal leden met deskundigheid op het gebied van ondernemerschap en publieksbereik te verhogen.

Profiel externe adviseurs

Het lezen en beoordelen van boeken en manuscripten is een tijdrovende aangelegenheid. Het beoordelen van de kwaliteit van een literaire vertaling – in of uit het Nederlands – is werk voor specialisten uit alle talen van de wereld. Om de beoordelingstermijn van een aanvraag zo kort mogelijk te houden en de juiste deskundigheid in te schakelen wordt gewerkt met een getraptd adviesstelsel: jaarlijks wordt enkele honderden externe adviseurs gevraagd om aan de adviescommissies advies uit te brengen over literaire (vertaal)kwaliteit. Het zijn met name vertalers, schrijvers, literatuurwetenschappers en literatuurcritici. Daarnaast geven ook uitgevers, boekhandelaren en leraren Nederlands het fonds regelmatig advies. Bij de meeste subsidieregelingen wordt de adviseurs gevraagd te werken met een beoordelingsformat, waardoor verschillende kwaliteitsoordelen over hetzelfde literaire werk goed vergelijkbaar zijn. Het fonds hanteert een gedragscode voor al zijn adviseurs.

Voorafgaand aan de advisering door externe adviseurs en/of de commissie wordt een deel van de criteria getoetst door fondsmedewerkers. Het betreft dan met name de criteria ondernemerschap en publieksbereik (Worden er voldoende middelen uit de markt gehaald? Is de oplage hoog genoeg en verspreiding via de boekhandel gegarandeerd? Bij literaire festivals: zijn het percentage eigen inkomsten en het aantal bezoekers hoog genoeg?)

In tabel A (z.o.z.) is te zien voor welke regeling een adviescommissie en/of externe adviseurs wordt ingeschakeld. Tabel B geeft per subsidieregeling een overzicht van de beoordelingscriteria uit het beleidskader. Bij de genoemde criteria is steeds aangegeven welke door het fonds worden getoetst en wat het profiel is van de desbetreffende adviescommissie.

Tabel A: Beoordelingsprocedure regelingen

Regeling	Advies van commissie	Advies van extern adviseur
Nieuwe werkbeursregeling schrijvers	ja	ja
Reisbeurzen	ja	ja
Schrijversbiografie	ja	ja
Poëzie/literatuur op het (draagbare) scherm	ja	nee
Digitale literaire projecten	ja	nee
Nieuwe regeling productiesubsidies uitgevers	ja	nee
Vertaalsubsidies buitenlandse uitgevers	nee	ja
Schwob	ja	ja
Schrijversprogramma buitenland	nee	nee
Gastschrijversprogramma in Nederland	nee	nee
Projectwerkbeurzen literair vertalers	ja	ja
Meerjarige subsidies NL 2013-2016	ja	nee
Regeling incidentele literaire manifestaties en projecten	ja	nee

Tabel B: Profiel adviescommissies beoordelingscriteria beleidskader

Regeling/Deskundigheid	Literaire (artistieke) kwaliteit	(Inter) nationale betekenis	Aanvullend op bestaand aanbod	Publieksbereik	Participatie en educatie	Ondernemerschap	Samenwerking en matching	RD en talentontwikkeling	Geografische spreiding
Nieuwe werkbeursregeling schrijvers	advies cie	advies cie	advies cie	fonds	nvt	fonds	fonds	advies cie	nvt
Reisbeurzen	advies cie	advies cie	advies cie	nvt	nvt	nvt	nvt	advies cie	nvt
Schrijversbiografie	advies cie	advies cie	advies cie	fonds	nvt	fonds	fonds	advies cie	nvt
Literatuur op het scherm	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	nvt	nvt	fonds	advies cie	nvt
Digitale literaire projecten	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	nvt	advies cie	nvt	advies cie	nvt
Nieuwe regeling productiesubsidies uitgevers	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	nvt	nvt
Vertaalsubsidies buitenlandse uitgevers	fonds	fonds	fonds	fonds	nvt	fonds	fonds	nvt	fonds
Schwob	advies cie	advies cie	advies cie	nvt	nvt	advies cie	fonds	nvt	nvt
Schrijversprogr. buitenland	fonds	fonds	fonds	fonds	nvt	fonds	fonds	fonds	nvt
Gastschrijvers progr.	fonds	fonds	fonds	fonds	nvt	fonds	fonds	fonds	nvt
Projectwerkbeurzen literair vertalers	advies cie	advies cie	advies cie	fonds	nvt	fonds	fonds	advies cie	nvt
Meerjarige subsidies NL 2013-2016	advies cie	advies cie	advies cie	advies cie	fonds + advies cie	fonds + advies cie	advies cie	advies cie	advies cie
Incidentele lit. manifestaties	advies cie	nvt	advies cie	fonds	advies cie	fonds	nvt	advies cie	advies cie

Financiën

De verlaging van de subsidie van OCW aan het fonds voor de periode 2013-2016 leidt tot aanpassing van onder meer het budget voor projectwerkbeurzen voor schrijvers en tot bezuinigingen op het fonds zelf. Meerdere hoogwaardige arbeidsplaatsen zullen verdwijnen. De formatie wordt stapsgewijs teruggebracht tot ongeveer 26 fte, een reductie van 20%. Ook de totale loonsom wordt verlaagd.

Vanwege de autonome kostenstijging is de procentuele reductie hier lager – het fonds hanteert als trendvolger hetzelfde functiewaarderingsstelsel en dezelfde loonopbouw via schalen en periodieken als de Rijksoverheid. Bij een nullijn voor Rijksambtenaren in de komende beleidsperiode zal het fonds, dat deze lijn volgt, naar verwachting in staat zijn de beheerlasten in de loop van de subsidietermijn terug te brengen tot minder dan 11 %.

Het fonds zet zich in afgeslankte vorm in om zijn taken met hetzelfde elan uit te blijven voeren. Niettemin zullen de besparingen op de personeelskosten leiden tot verdergaande standaardisering van procedures en andere kostenbesparende maatregelen, zoals de vermindering van het aantal subsidieregelingen en/of subsidieronden per regeling. Het fonds zal selectiever zijn in zijn promotieactiviteiten en een groter beroep doen op Nederlandse uitgevers om een bijdrage te leveren aan internationale promotieactiviteiten van het Letterenfonds.

Aanpassing regelingen aan USK, recoupment en beoordelingscriteria

– *Uniform Subsidie Kader (USK)*

De subsidieregelingen zullen worden aangepast aan de eisen die het USK stelt. Dit brengt onder andere mee dat de wijze van bevoorschotting (frequentie en hoogte) direct bij de subsidieverlening wordt vastgesteld. De meldplicht bij niet nakoming van de gesubsidieerde activiteiten of bij de afwijking van aan de subsidieverlening verbonden voorwaarden wordt aangescherpt. Dit heeft de grootste gevolgen voor de individuele subsidies (aan schrijvers en vertalers). Er komt een steekproefsgewijze controle achteraf.

– *Recoupment*

Bij de regeling schrijversbiografie, de nieuwe regeling productiekosten uitgevers en de regeling Schwob zal worden overgegaan tot terugvordering van verleende subsidie, bij gebleken winst op de gesubsidieerde activiteiten (recoupment). Bij de projectwerkbeurzen voor schrijvers en vertalers houdt recoupment in dat, als het belastbaar verzaamelinkomen in het jaar waarin voorschotten van een werkbeurs zijn uitbetaald, hoger is dan de vastgestelde inkomensgrens, het verschil dient te worden terugbetaald. De komende periode wordt bezien op welke wijze zowel de administratieve lasten voor de aanvragers als de uitvoeringslasten voor het fonds kunnen worden verlaagd.

De mogelijkheid van recoupment is voor andere regelingen reeds onderzocht, maar valt om meerdere redenen af. Bij Poëzie/Literatuur op het scherm gaat het om zulke kleine subsidiebedragen dat de kosten gericht op terugvordering per saldo hoger zullen zijn dan het terug te claimen bedrag. Dat geldt ook bij vertaalsubsidies aan buitenlandse uitgevers, waarin tevens moet worden meegewogen dat kosten van

terugvordering in het buitenland in de praktijk meer kosten. Bij het schrijversprogramma buitenland en het gastschrijversprogramma gaat het niet om activiteiten die winst zullen genereren. Voor de meerjarige subsidies voor literaire manifestaties is recoupment om diezelfde reden niet aan de orde. Dat geldt eveneens voor de subsidie voor incidentele manifestaties.

De middelen die middels recoupment worden verkregen, worden onder andere ingezet voor activiteiten die de zichtbaarheid van schrijvers en vertalers vergroten.

**Bijlage:
Begroting Nederlands Letterenfonds 2013-2016**

	2013	2014	2015	2016
Baten				
Directe opbrengsten	pm	pm	pm	pm
Subsidie OCW	€ 10.485.452	€ 10.478.617	€ 10.499.186	€ 10.303.110
Overige subsidies/bijdragen	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Totale Baten	€ 10.500.452	€ 10.493.617	€ 10.514.186	€ 10.318.110

Lasten

Beheerslasten personeel	€ 552.575	€ 560.048	€ 557.953	€ 528.095
Beheerslasten materieel	€ 574.574	€ 574.574	€ 574.574	€ 574.574
Totale Beheerslasten	€ 1.127.149	€ 1.134.622	€ 1.132.527	€ 1.102.669
Te verlenen subsidies	€ 6.881.155	€ 6.881.155	€ 6.881.155	€ 6.881.155
Overige activiteitenlasten	€ 2.492.148	€ 2.477.840	€ 2.500.504	€ 2.334.286
Totaal Activiteitenlasten	€ 9.373.303	€ 9.358.995	€ 9.381.659	€ 9.215.441
Totale lasten	€ 10.500.452	€ 10.493.617	€ 10.514.186	€ 10.318.110
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	0	0	0	0
Saldo rentebaten/-lasten	pm	pm	pm	pm
Saldo bijzondere baten/lasten	pm	pm	pm	pm
Exploitatieresultaat	0	0	0	0

De activiteitenlasten worden als volgt over de aandachtsgebieden verdeeld:

Auteursbeleid	€ 3.358.781	€ 3.336.278	€ 3.323.055	€ 3.326.953
Vertaalbeleid	€ 3.464.056	€ 3.477.439	€ 3.440.669	€ 3.398.525
Promotie en informatie	€ 2.550.466	€ 2.545.278	€ 2.617.935	€ 2.489.963
	€ 9.373.303	€ 9.358.995	€ 9.381.659	€ 9.215.441

Bijlage: Samenwerking cultuurfondsen

De cultuurfondsen zijn opgericht om de politieke sturing op de hoofdlijnen van het cultuurbeleid te versterken door het te ontlasten van een gedetailleerde bemoeienis met (artistiek)inhoudelijke beoordelingen en beslissingen. In deze rolverdeling – waarin het primaat van de politiek terecht voorop staat – worden de fondsen niet alleen gezien als deskundig uitvoerder, maar ook als belangrijk initiatiefnemer en beleidsvoorbereider op hun terreinen. Inhoudelijke kennis bij de beoordeling speelt hierin een rol, maar ook de relatieve afstand waarmee fondsen als zelfstandige bestuursorganen tot de politiek en het cultuurveld staan. Juist door die relatieve afstand kunnen fondsen binnen het Nederlandse cultuurbeleid vorm en inhoud geven aan een dynamische wisselwerking tussen beleid en praktijk.

De fondsen en de cultuursector staan de komende periode voor een grote uitdaging. De bezuinigingen maken scherpe keuzes onontkoombaar. Tegelijkertijd willen de fondsen met veel overtuiging bijdragen aan een ondernemende opstelling van de cultuursector en aan een grotere betrokkenheid van de samenleving. Ondanks de moeilijke financiële omstandigheden van dit moment is de veerkracht van de kunst en cultuur in Nederland enorm en het draagvlak daarvoor veel groter dan nu wordt benut.

Al geruime tijd werken de fondsen samen in het zogenaamde fondsenoverleg. Dit overleg voorziet in gezamenlijke strategievorming over diverse overkoepelende en sector overstijgende uitgangspunten, maar is ook gegroeid tot de plek waar de fondsen steeds vaker de handen ineen slaan bij gezamenlijke initiatieven op bijvoorbeeld het gebied van internationalisering. De fondsen gaan hun samenwerking de komende tijd intensiveren.

Investeringsgerichte aanpak

Het nieuwe beleid van de fondsen zet in op minder subsidieafhankelijkheid door een grotere nadruk op eigen inkomsten van aanvragers. Maar we vinden het evenzeer van belang in de markt van vraag en aanbod juist de vraag naar cultuur te stimuleren. We onderzoeken of er meer bedrijfsmatige instrumenten kunnen worden ontwikkeld om de kunst financieel te steunen, waaronder een gezamenlijk waarborgfonds voor kredietverlening in de cultuur. Ook zoeken de fondsen naar nieuwe partnerships met maatschappelijke organisaties.

De nieuwe omstandigheden doen een groot beroep op het leiderschap van cultuurinstellingen. Daarom willen de fondsen de totstandkoming van een speciaal leiderschapsprogramma mogelijk maken naar het model van het succesvolle Britse Core Leadership Programme. Daartoe hebben de fondsen gezamenlijk een verzoek van Cultuur-Ondernemen gehonoreerd

voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek naar o.a. de inhoudelijke opzet, samenwerkingspartijen en financiering van het programma.

Governance & beheer

Aanvragers, maar ook publiek en politiek moeten kunnen rekenen op een even zorgvuldige als transparante opstelling van de fondsen in hun beoordelings- en besluitvormingssysteem, vastgelegd in een Code of Conduct. Naar aanleiding van de jubibrief van de staatssecretaris hebben de fondsen een eerste slag gemaakt in de verheldering van hun beoordelingsstelsel waaronder de criteria en de samenstelling van commissies. We gaan onderzoeken welke verbetering verder mogelijk is en in welke mate we onze werkwijze meer kunnen harmoniseren. Dat geldt ook voor gebieden als automatisering, arbeidsvoorwaarden, monitoring en evaluatie, en ook de vormgeving van afspraken met instellingen en ministerie. Het huidige model voor prestatieafspraken met OCW willen we in de loop van deze periode in samenspraak met het ministerie herzien zodat de fondsen zich optimaal publiek kunnen verantwoorden over hun werkwijze en resultaten.

Internationaal

Het Nederlandse culturele veld is voor investeringen in de individuele internationale positie afhankelijk van de fondsen, die hun middelen voor internationalisering op hun beurt ontvangen uit de zogenaamde HGIS-gelden. Door de keuzes die zijn gemaakt, dreigen de middelen voor de 'individuele ambities' in de nieuwe cultuurnota 55% lager uit te pakken. Gezien het toegenomen belang van de internationale marktverruiming voor elk van de afzonderlijke werkerterreinen pleiten de fondsen er voor dat een groter deel van de HGIS-middelen via de fondsen aan het veld beschikbaar wordt gesteld dan nu in de kaders staat aangegeven. De fondsen vinden het in ieder geval ongewenst om over deze middelen met elkaar in concurrentie te gaan met de kans dat gehele sectoren straks geen of disproportioneel geringe toegang hebben tot mogelijkheden voor internationalisering. Dit alles leidt er toe dat de gezamenlijke fondsen het verstandig vinden nu uit te gaan van ongeveer dezelfde onderlinge verdeling van deze middelen als in het verleden en bij wijze van wensbegroting een beperktere en gelijke reductie van 25% toe te passen op de afzonderlijke historische HGIS-budgetten. Dit met uitzondering van het FCP – dat voor het eerst een bescheiden beroep op de middelen doet – en rekening houdend met de recente herverdeling van de werkerterreinen tussen Mondriaan Fonds en SFA. In hun visie richten fondsen zich op het bevorderen van internationale mobiliteit en intensieve samenwerking van Nederlandse kunstenaars, producenten en instellingen met buitenlandse partners. Een ambitieus en economisch gezond kunstleven van niveau is anno 2012 ondenkbaar zonder aangesloten te zijn bij de internationale kunstpraktijk in al zijn variëteit. Wat de fondsen betreft zijn de cultuurintrinsicke en economische doelstellingen van het beleid niet tegengesteld maar liggen ze in elkaars verlengde. Om de positie van de Nederlandse cultuursector op de internationale markt te versterken stellen de fondsen voor om het nu voor hen beschikbaar gestelde HGIS-budget alsnog te verruimen en de fondsen uit te nodigen om in samenwerking met SICA te komen tot het formuleren van gezamenlijke visie en werkplan.

Afkortingen

BIBF	Beijing International Book Fair
BRIC-landen	Brazilië, India en China
CEEBP	Fund for Central and East European Book Projects
ELV	Expertisecentrum Literair Vertalen
FCP	Fonds Cultuurparticipatie
Fonds BKVB	Fonds Beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst (per 2012 opgegaan in Mondriaan Fonds)
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
ILMP	Internationale Literaire Manifestaties en Projecten
Lira	Stichting Literaire Rechten Auteurs
LUG	Literaire Uitgevers Groep (onderdeel van de GAU, Groep Algemene Uitgevers)
SfA	Stimuleringsfonds voor de Architectuur (wordt: Fonds voor de Creatieve Industrie)
SICA	Stichting Internationale Culturele Activiteiten
SSS	Stichting Schrijvers School Samenleving
VFL	Vlaams Fonds voor de Letteren
VvL	Vereniging van Letterekundigen (onderdeel van VSenV, Vereniging van Schrijvers en Vertalers)

Letterenhuis: de voormalige kweekschool aan de Nieuwe Prinsengracht te Amsterdam waar het Nederlands Letterenfonds samen met het CEEBP, SSS en Stichting Lezen sinds 2011 is gehuisvest.

Websites

www.letterenfonds.nl

www.vertaalpleidooi.nl
www.schwob.nl
www.vertalingendatabase.nl
www.poezieophetscherm.nl
www.digidicht.nl
www.writerinresidence.nl
www.interculturele-letteren.nl
www.bertschierbeekfonds.nl
www.helanwenxue.org

Colofon

Beleidsplan 2013-2016
Nederlands Letterenfonds

Het motto is afkomstig uit Lucebert,
Van de roerloze woelgeest,
De Bezige Bij, 1994.

© Nederlands Letterenfonds, 2012.
Volledige of gedeeltelijke overname
van het beleidsplan is alleen toe-
gestaan met bronvermelding.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

niederländische stiftung für literatur
fondation néerlandaise des lettres
fundación neerlandesa de letras
fondazione nederlandese per la letteratura
fundação neerlandesa de letras
nederlânsk letterenfûns
المؤسسة الهولندية لدعم الآداب
荷兰文学基金会

Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam

Postbus 16588
1001 RB Amsterdam

t +31 (0)20 520 73 00
f +31 (0)20 520 73 99
post@letterenfonds.nl
www.letterenfonds.nl